

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Var ska jag sova i natt

En kvalitativ studie om små barn och växelvis boende.

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Linet Rosenlund

Handledare: Viveka Enander

ABSTRACT

TITEL: *Var ska jag sova i natt - en kvalitativ studie om små barn och växelvis boende.*

FÖRFATTARE: Linet Rosenlund

HANDLEDARE: Viveka Enander

DATUM: Mars 2011

NYCKELORD: Växelvis boende, anknytning, föräldrarelation, samarbetsförmåga och kontinuitet

INLEDNING: Med växelvis boende avses att barnet vistas ungefär lika mycket, och har ett varaktigt boende hos båda föräldrarna. Familjerättsliga reformer har under de senaste decennierna underlättat för föräldrar att dela lika på ansvaret om sitt barn, vid skilsmässa. Det kan ses som en bidragande faktor till att nyseparerade småbarnsföräldrar idag, väljer att låta sitt barn bo växelvis. Enligt föräldrabalken är det vad som är bäst för barnet som ska vara avgörande för var barnet ska bo. Svenska myndigheter rekommenderar att växelvis boende ska beslutas restriktivt för barn under tre år.

SYFTE: Uppsatsens syfte är att försöka ta reda på om det är övervägande gynnsamt eller ogynnsamt att ha ett växelvis boende för barn i åldern 0-2 år, utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv. Vilka fördelar och nackdelar kan det finnas med boendeformen och vilka bör förutsättningarna vara för att växelmodellen ska tillgodose små barns specifika behov?

METOD: Uppsatsen är en kvalitativ studie; semistrukturerad intervju metod har använts för att intervjua familjerättssekreterare om deras förhållningssätt till växelvis boende för små barn. Intervjuerna har genomförts med hjälp av den s k allmänna intervjuguiden som underlag. Intervjumaterialet har analyserats tematiskt. Studien är deduktiv, vilket innebär att teorin haft en avgörande roll för hur insamlat forskningsmaterial analyserats.

TEORI: Uppsatsen utgår från anknytningsteorin som handlar om den process som resulterar i att ett psykologiskt band uppstår mellan barnet och dess närmaste vårdare. Enligt anknytningsteorin grundläggs ett anknytningsmönster hos barnet redan i mycket tidig ålder och det sker i förhållande till barnets närmaste vårdare.

RESULTAT: Resultatet tyder på att om det är gynnsamt eller ogynnsamt för barn i åldern 0-2 år att bo växelvis beror på hur god föräldrars samarbetsförmåga är, och om barnet har en lika god anknytning till dem båda efter skilsmässa. De fördelar som framträder med boendeformen i ett anknytningsteoretiskt perspektiv är att barnet får möjlighet till en tidig nära anknytning till båda föräldrarna. Nackdelarna är å andra sidan att boendeformen medför allt för många uppbrott och separationer från barnets huvudsakliga omsorgsperson.

TACK

Jag vill rikta ett varmt tack till de familjerättssekreterare som tog sig tid att ställa upp och medverka i min undersökning. Ni var alla så generösa med er kunskap!
Tack Viveka, min handledare för att du har visat en fantastisk förmåga att förstå vad det är jag vill säga och för ditt engagemang och stöttning genom hela processen.
Så finns det en mycket viktig människa till som följt med på resans gång, i vått och torrt, min dotter. Tack älskade Mira.

Linnet

Göteborg den 8 februari 2011

Barndomen står under en upphöjd lagbundenhet och fodrar mänskliga rättigheter, fodrar osjälviskhet av oss vuxna. Därför är ett litet barn en oerhörd utmaning för vår tids höga självmedvetande. Barndomen borde vara ett område där man fortfarande är skyldig att visa vördnad och tänka sig för innan man ger sig till att kräva något av barnen - eller innan man drar sig tillbaka och överlämnar barnet åt sig självt. Hur vi än gör, så inpräglar vi vår människobild i barnet. Inte i dess medvetande, inte ens i dess själ som ännu inte spänt ut sina vingar till självständig flykt, nej, vi formar vindlingarna i hjärnan, i de fina vibrationerna i körtlar, lever och blodomlopp.

Dr. von Kugelgen, Antroposof.

Föreningen för Antroposofisk
Läkekonst (2001)

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Kapitel 1

INLEDNING OCH BAKGRUND

1-3

Studiens syfte

3

Frågeställningar

3

Kapitel 2

METOD

4-9

Förförståelse

4

Val av metod

4

Litteratursökning

4-5

Urval och avgränsning

5

Tillvägagångssätt

5

Intervjuförfarande

6

Bearbetning av data och analysmetod

6

Etiska överväganden

7

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

8

Studiens begränsningar

9

Kapitel 3

BEGREPP OCH DEFINITIONER

10-11

Barnets bästa

10

Växelvis boende

10

Samarbetsamtal

10

Objektkonstans

10

Kontinuitet

11

Primärt anknytningsobjekt

11

Kapitel 4

TIDIGARE FORSKNING

12-17

Förutsättningar för ett växelvis boende och riskfaktorer

12-13

Små barns minnesförmåga

14-15

Delat föräldraansvar och föräldrars konflikt

15

Viktiga förutsättningar för ett fungerande växelvis boende

15-16

Barnets möjlighet till anknytning

16

Otrygg anknytning

16-17

Kapitel 5

TEORI

18-21

Anknytningsprocessen

18

Situationer där anknytningen kommer till uttryck

19

Anknytningsmönster

19-20

Trygg bas

21

Inre arbetsmodeller

21

Kapitel 6	
RESULTAT	22-31
Familjerättssekreterares yrkesroll och förhållningssätt	22-25
Föräldrars samarbetsförmåga	25-26
Trygg anknytning och god kontinuitet	26-27
Upprepning- förutsägbarhet och uppbrott- separation	28
Barnperspektiv-vuxenperspektiv	29-30
Kunskapsbrist	30-31
Kapitel 7	
ANALYS OCH DISKUSSION	32-37
Argument för och emot växelvis boende	32-33
Tidsperspektiv	33
Föräldrars samarbetsförmåga och konflikt om barnet	33-34
Kvaliteten på anknytningen	34-35
Fördelar med växelvis boende	35-36
Förutsättningar för en trygg anknytning	36
Barnets inre arbetsmodeller	36
Samhällsförändringar	37
Kapitel 8	
SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION	38-41
Sammanfattning	38-39
Slutdiskussion	40-41
KÄLLFÖRTECKNING	42-44
BILAGOR	45-46
1. Informationsbrev till familjerätten	45
2. Intervjuguide	46

KAPITEL 1. INLEDNING OCH BAKGRUND

Intresset för ämnet i denna uppsats väcktes när jag själv kom i kontakt med frågor som rör växelvis boende för små barn. Jag började läsa om ämnet och nya frågeställningar och funderingar växte fram. Jag fann att några experter har uttalat sig i frågan och de har olika uppfattningar om huruvida växelvis boende är av ondo eller godo för små barn. När regeringen 1999 utredde ett förslag om automatisk gemensam vårdnad för ogifta par, konsulterades Torgny Gustavsson, överläkare i barn och ungdomspsykiatri, som sakkunnig. I en artikel i DN från 1999, menar Gustavsson bl.a. att gränsen för när ett växelvis boende kan påbörjas borde vara någonstans runt 3-5 års ålder. Han hänvisar till utvecklingspsykologiska teorier om objektkonstans, vilket innebär att barnets inre bild av hur världen hänger samman stämmer med verkligheten. Exempelvis kan barnet i tre års åldern förstå att en frånvarande förälder fortfarande existerar, och det kan föreställa sig tillvaron hos honom eller henne. Gustavsson pekar på olika medföljande risker för barn som utsätts för alltför många miljö- och relationsbyten innan de har uppnått objektkonstans. Här tar han upp att barn kan bli mindre grundtrygga, att de kan få problem i samspelet med andra människor och att de kan få svårigheter att utveckla långvariga och stabila relationer. Lars Jalmert, barnpsykolog och docent i pedagogik menar däremot, i samma artikel i DN, att en tillvaro där barnet bor omväxlande hos både mamma och pappa mycket väl kan ge den trygghet, kontinuitet och stabilitet som små barn behöver. Han menar att allt beror på hur föräldrarna gör. Om båda har en nära relation till barnet, om de samarbetar och är överens om hur barnet ska ha det, då anser Jalmert att växelmodellen är den bästa tänkbara lösningen även för små barn.

Rakel Berman (2010) skriver i sin studie "Varannan-vecka-liv" att i det senmoderna samhälle vi lever i har kärnfamiljen alltmer kommit att kompletteras med nya familje- och samlevnadsformer. Familjer där barn bor växelvis är alltså en av flera "nya" familjmodeller. Berman redogör vidare för hur det skett en förändring av barns boende hos separerade föräldrar de senaste decennierna. I mitten av 80-talet bodde endast 1 % av alla barn till separerade föräldrar växelvis, medan siffran hade ökat till 4 % i början av 90-talet och till 18 % tio år senare (Berman 2010). I samband med att biologiska föräldrar i slutet på sjuttioalet för första gången fick möjlighet att få gemensam vårdnad efter skilsmässa (genom en lagändring i föräldrabalken 1977), valde somliga att låta barnen bo halva tiden hos vardera föräldern. Efter hand har denna modell ökat, och idag är det mer än en fjärdedel av barn till separerade föräldrar som bor växelvis (SCB 2009). Växelvis boende har under åren debatterats i media. Dess motståndare har hävdats att barn blir rotlösa och inte känner sig hemma någonstans, och att växelvis boende är till för att skipa rättvisa mellan föräldrarna. Från förespråkarnas håll har huvudargumentet varit att barnen får behålla en nära och vardaglig relation till båda sina föräldrar (Berman 2010). Berman beskriver i sin studie att ökningen av antalet barn som bor växelvis har skett i takt med att fädernas engagemang i familjen har ökat. Pappors möjlighet att ta ut föräldraledighet i början på sjuttioalet och andra familjerättsliga reformer menar hon har bidragit till att dagens pappor blivit mer barnorienterade än tidigare. "En förändrad fadersbild har skapats där idealet är en närvarande pappa"(Ibid, s. 5).

Vanligtvis avses med *växelvis boende* att barnet vistas ungefär lika mycket, och har ett varaktigt boende hos båda föräldrarna. Växelvis boende ska ej förväxlas med gemensam vårdnad: begreppet vårdnad rör föräldrarnas juridiska ansvar för barnet, oavsett vem som har ansvar för den faktiska vården av barnet. Barnet kan vidare endast vara folkbokfört hos en förälder. Cirka 50 000 barn i Sverige upplever varje år att deras föräldrar separerar. Skilsmässor är vanligast när barnen är små, 0-3 år. Bland barn vars föräldrar inte bor ihop är det 21% som bor lika mycket med sin mamma som med sin pappa (Barnombudsmannen 2007). När föräldrar inte kan komma överens om vårdnad, boende och umgänge kan de vända sig till familjerätten inom socialtjänsten och skriva ett avtal. Om oenigheten mellan föräldrarna är så djup att de inte kan komma överens om ett avtal, kan de vända sig till tingsrätten. Gemensam vårdnad är idag en självklarhet, förutom när den ene föräldern är klart olämplig som förälder. Från Stiftelsen Allmänna Barnhusets konferens 2001 konstaterades att föräldrar allt mer strider om var barnet ska bo. Det handlar sällan om den juridiska vårdnaden utan om den faktiska vården. Den vanligaste formen av växelvis boende är att barnet bor varannan vecka hos mamma och varannan vecka hos pappa (BO 2005). Enligt föräldrabalken (6 kapitlet 2 a §) är det vad som är bäst för barnet som ska vara avgörande för var barnet ska bo. Om föräldrar har gemensam vårdnad kan de vid en separation själva komma överens om hur boendet ska se ut för barnet. I en motion till Riksdagen skriver Solveig Hellqvist (2008/09) att växelvis boende ska beslutas restriktivt för små barn under 2-3 årsåldern. "Få vuxna skulle kunna tänka sig att byta bostad ungefär varannan vecka. Det är dock en realitet för många barn i Sverige idag. Att regelbundet byta bostad handlar om att ständigt leva i kappsäck. Man måste anpassa sig till en ny miljö och nya regler varje vecka" (Hellqvist 2008/09, s. 394). Hon skriver vidare i sin motion, att eftersom barn ofta är lojala mot båda sina föräldrar och även tar på sig ansvaret för att inte sära någon av dem, kan det innebära att barnets bästa inte alltid står i fokus när föräldrarna kommer överens om att barnet ska bo växelvis. Hellqvist menar att förutsättningen för denna boendeform är att föräldrarna är överens, kan samarbeta, är flexibla och bor förhållandevis nära varandra. "Växelvis boende bedöms av somliga experter och lagkloka som något mycket positivt för barn över 2-3 år eftersom det innebär att barnet får tillgång till båda föräldrarna efter separationen. Detta är utan tvivel mycket viktigt för de allra flesta barn. I de fall beslut om växelvis boende tar hänsyn till barns bästa och barnets egna önskemål bör sannolikt boendeformen inte vara något problem" (ibid, 2008/09, s. 394).

Med utgångspunkt från vad som sagts ovan, vill jag i den här studien undersöka hur familjerättssekreterare ser på växelvis boende. En familjerättssekreterare har ett stort ansvar när de i samarbetsamtal ska nå samförståndslösningar mellan föräldrarna i frågor som rör barnet. De ska vara neutrala och opartiska gentemot föräldrarna. Deras uppgift är att se till barnets bästa i en situation där en mamma och pappa inte själva kan komma överens om vad som är bäst för sitt barn. Vilka kriterier utgår de ifrån när de intar ett barnperspektiv och ska ge sina rekommendationer om boende, vårdnad och umgänge för de allra minsta i samarbetsamtal. Fokus i denna uppsats kommer att ligga på de allra minsta barnen, de som är 0-2 år.

Syfte

Syftet med den här studien är att försöka ta reda på om det är övervägande gynnsamt eller ogynnsamt att ha ett växelvis boende för barn mellan 0-2 år utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv. Jag har valt att intervjua familjerättssekreterare som arbetar med samarbetsamtal. Deras uppgift är att ha ett barnperspektiv i samtal med föräldrar som diskuterar boendefrågan för sitt barn.

Jag anser att familjerättssekreterares kunskaper om och erfarenheter av växelvis boende för små barn är av stort intresse för min studie och jag har därför valt att ta del av deras kunskaper.

Frågeställningar

Vilka tankar om växelvis boende har familjerättssekreterare när det gäller små barn?

Vilka fördelar och nackdelar kan det finnas med växelvis boende för små barn?

Vilka bör förutsättningarna vara för att små barn ska må bra av att bo växelvis?

KAPITEL 2. METOD

Förförståelse

När en forskare tolkar en text utgår personen från sina egna tankar och idéer, förklarar Kvale (1997). Vidare skriver Kvale att undersökaren alltid har en viss förförståelse för sitt ämne som gör att denne analyserar sin empiri utifrån en viss tolkning.

Förförståelsen består av någon form av kunskap kring ämnet och om man saknar detta kan man heller inte förstå själva temat. Min förförståelse i den här studien grundar sig på personliga erfarenheter från familjerättsliga frågor där växelvis boende innebär att små barn löper risk att inte utveckla en trygg anknytning. Jag vill ta reda på om det jag tror mig veta om växelvis boende överensstämmer med hur samhället, i det här fallet, familjerättssekreterare ser på det.

Val av metod

Utifrån mitt syfte och frågeställningar har jag valt en kvalitativ metod. Kvalitativ metod kännetecknas av mycket empiriskt data baserat på litet urval. Eller bättre beskrivet: “the point of qualitative research is to say a lot about little” (Silverman 2005, s. 349). Jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer. Jag anser att familjerättssekreterarna genom denna metod fick möjlighet att besvara mina frågor med sina egna ord, något som inte skulle varit lika möjligt vid strukturerade intervjuer. En begränsning med att jag valt att göra semistrukturerade intervjuer, är att mina frågor till viss del ändå kan ha styrt svaren från informanterna. Vidare har jag använt mig av den s k *allmänna intervjuguiden*. Det innebär att “undersökaren formulerar ett antal relevanta samtalsämnen, teman eller frågeområden som i sin tur har ett antal öppna underfrågor. De frågor som formulerats behöver inte ställas i någon bestämd ordning och den exakta formuleringen av frågorna behöver inte följas likadant för alla intervjupersonerna. Intervjuguiden kan här beskrivas som en slags checklista med samtalsämnen och frågor som gör att man täcker in relevanta områden kopplade till de forskningsfrågor man önskar få svar på” (Forskningsmetoder i socialt arbete 2005, s. 104). Denna intervjustrategi bidrog till mer flexibilitet, diskussion och samtal kring mina frågeställningar vilket i sin tur, anser jag, gjorde intervjuerna mer levande och där jag som intervjuare på ett djupare plan fick möjlighet att dela intervjupersonernas subjektiva uppfattningar om mitt ämne.

Litteratursökning

Jag har sökt litteratur via många olika sökord. Förklaringen till det är att jag ville få tag på litteratur som handlar om små barn i ett växelvis boende och det har varit svårt att finna relevant information inom detta specifika område. Sökord som bl.a. använts är *separation*, *spädbarn*, *anknytning*, *vårdnadstvister*, *barns bästa*, *boende umgänge* och *vårdnad*. Litteratursökningen har bla skett i LIBRIS och GUNDA. Genom att läsa avhandlingar, C-uppsatser och tidigare forskning i ämnet har jag via källhänvisningar i dessa fått kännedom om ursprungskällor som jag sedan använt mig utav. Jag har också använt mig av sökmotorer på internet, så som Google samt Regeringens, Riksdagens, Socialstyrelsens och Barnombudsmannens hemsidor. Det var till en början svårt att finna internationell forskning på området växelvis boende för barn noll till två år. Här använde jag mig bl.a. av engelska ord som *custody*, *attachment*,

infant, separation, post divorced childhood, residential for young children. Under mitt sökande på olika databaser fann jag till slut ut att växelvis boende inte finns direkt översatt i engelskan utan man använder begrepp som *alternative housing, co-parenting, living arrangement och shared physical care.* Svenska och internationella vetenskapliga artiklar om växelvis boende fann jag via databaser som *PsycINFO, Kvinnsam, Social Services Abstract, Gender studies database och Swepub.*

Urval och avgränsning

Jag har valt att intervjua familjerättsekreterare som arbetar med samarbetsamtal med föräldrar som frivilligt sökt sig till familjerätten för att få hjälp med frågor kring hur de ska lösa barnets boende efter separation. Förklaringen till denna avgränsning och varför jag gjort ett sådant urval är att jag anser att andra faktorer kan spela in och påverka en familjerättsekreterares förhållningssätt, när de på uppdrag av tingsrätten ska göra en utredning i vårdnadsfrågor. I frivilliga samarbetsamtal kan det om möjligt är, finnas mer utrymme för familjerättsekreteraren att uttrycka sig utifrån sina personliga åsikter och uppfattningar. I mitt informationsbrev efterfrågar jag en manlig och en kvinnlig intervjuperson men det var inte ett krav. Syftet med min studie är inte att titta på manligt respektive kvinnligt förhållningssätt till växelvis boende. Men för att försöka bredda mitt material ansåg jag att det var lämpligt att eftersträva en könsmässigt jämn fördelning av informanterna. Slutligen föll det sig så att det blev tre manliga och tre kvinnliga familjerättsekreterare. Det hade också varit en fördel om jag hade kunnat bredda urvalet av informanter utifrån andra aspekter än kön. Det såg jag dock ingen möjlighet till. Familjerättsekreterarnas tillgänglighet, att kunna medverka och ställa upp på intervjuer med kort framförhållning, har också varit ett urvalskriterium. Familjerättsbyråerna är utsedda med tanke på geografisk närhet till mig som författare för att jag inom tidsramen för uppsatsarbetet skulle hinna resa ut till informanterna. Jag har medvetet valt att studera växelvis boende för barn i åldern 0-2 år. Förklaringen till det är att utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv, är de två första levnadsåren i en människas liv grundläggande för framtiden.

Tillvägagångssätt

Inledningsvis skickade jag ut en förfrågan via post till nio slumpmässigt valda enhetschefer för individ och familjeomsorg i olika kommuner i Västra Götalands län (se bilaga 2). En till två veckor efter utskick ringde jag runt till alla kommuner som fått brevet, för att påskynda processen då jag ej hört ifrån någon. Därefter fick min förfrågan mycket positivt respons och alla svarade. Enhetscheferna överlämnade mitt brev till familjerättsekreterare i kommunen och de kontaktade sedan mig var och en. Varje intervju har bandats och är ordagrant nedskrivet. Intervjuerna pågick i 45-60 minuter. Inga anteckningar gjordes under själva intervjun men direkt efteråt. Förklaringen till det är att jag anser att det stör intervjusituationen. Att göra intervjuutskriften är mycket tidskrävande men nödvändigt för att uppfatta nyanser och få en god bild av vad som verkligen har sagts under intervjun. Jag valde att göra sex intervjuer då jag anser att det inte var möjligt att genomföra fler med den begränsade tidsram som fanns.

Intervjuförfarande

Alla intervjuer genomfördes i familjerättssekreterarens samtalsrum och på en tid som de önskat. I mötet med varje informant började jag med att göra en presentation av mig själv och redovisa syftet med intervjun. Mitt ämne upplevde informanterna som svårt och känsligt att prata om. Därför var det viktigt att försöka skapa en avslappnad intervjusituation där informanten kunde känna sig trygg och våga uttrycka sina personliga uppfattningar om ett svårt ämne. I mina intervjuer ville jag få ta del av hur informanterna tänker, handlar, resonerar och känner inom det område jag har för avsikt att studera. Inför intervjuerna läste och studerade jag delar av Jan Trots bok *Kvalitativa intervjuer* (2005). Efter att ha läst om anknytningsteori och studerat en del artiklar som tar upp frågor kring växelvis boende utformade jag en intervjuguide (se bilaga 1). Den fanns med mig vid varje intervju om jag under intervjuns gång skulle tappa tråden eller intervjun bära iväg på helt andra områden. Intervjuguiden var betydelsefull för mig och min studie på så sätt att jag kunde checka av att alla frågor kommit med även om nya tillkom under intervjuns gång. Fem av sex informanter berättade efter avslutad intervju att de tyckte det var positivt att få bli intervjuad i de här frågorna, för det som de sa, bidrog till reflektion och tankar hos dem. Ett forum att rannsaka sitt egna arbete menade några.

Bearbetning av data och analysmetod

Mina sex intervjuer är som tidigare nämnts inspelade på band. Jag har sedan lyssnat på varje intervju via hörlurar och skrivit ner dem ordagrant allt eftersom de genomförts. Att skriva ner varje intervju tog mycket tid och kraft men samtidigt inleddes en process då materialet började bearbetas. I slutet av varje intervjuutskrift gjorde jag en kort analys med reflektioner kring materialet. Här skrev jag också ner om något utmärkande framkommit i varje enskild intervju. På så sätt bevarade jag bättre minnet från varje intervjutillfälle. Nästa steg var att läsa igenom intervjuutskrifterna och leta efter teman och övergripande mönster. Här använde jag mig av överstrykningspennor i olika färger. De olika färgerna innebar olika teman. För att exemplifiera: grön handlade om hur informanten definierade samarbete, röd handlade om vad informanterna sagt om tidig anknytning hos små barn, och så vidare. Eftersom samma frågor har ställts till informanterna anser jag att det här har varit ett relevant sätt att bearbeta mitt material på. Detta sätt medförde att hela materialet blev mer lättöverskådligt. Likheter, olikheter och mönster har lätt kunnat urskiljas. Sålunda är mitt analysförfarande tematiskt. Studien är deduktiv. Jag hade redan på förhand bestämt mig för vilken huvudsaklig teori jag skulle använda mig ut av när jag formulerade mina frågeställningar och intervjuguiden - anknytningsteori. Mitt teoretiska perspektiv har i stor utsträckning styrt vilka frågor som jag skulle komma att ställa till informanterna och teorin har också haft en avgörande roll för hur jag analyserat mitt forskningsmaterial. I kvalitativ forskning där undersökaren utgår ifrån en eller flera teorier och frågorna såväl som forskningsfokus styrs utifrån vad som enligt de teoretiska perspektiven bedöms som relevant att fokusera på innebär detta att forskaren intagit en *deduktiv* strategi. (Larsson/Lilja/Mannheimer 2005)

Etiska överväganden

Etiska överväganden är inte något som man enbart beslutar sig för i inledningen av en

forskningsansats. Det är frågor som man måste ta ställning till under hela forskningsprocessen (Kvale 1997). Jag kommer nedan att redogöra för mina etiska ställningstaganden utifrån Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets (1999) fyra allmänna huvudkrav på forskning: Informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet

I mitt informationsbrev till familjerättsbyråerna redogjorde jag för syftet med min studie. Jag informerade om hur jag tänkte gå till väga under intervjun - att insamlat intervjumaterial kommer att behandlas konfidentiellt och att informanterna avidentifieras (se nedan). Inför varje intervju och innan bandupptagning påbörjades försäkrade jag mig om att informanterna läst mitt brev, att de väl kände till syftet med min undersökning och om de tillät att jag spelade in intervjun.

Samtyckeskravet

Genom mitt brev och att jag vid intervjutillfället informerade om etiska förfaranden anser jag att kravet på "det informerade samtycket" uppfyllts. Vidare att jag efter avslutad intervju frågade mina informanter om hur de upplevt intervjun och om det fanns några oklarheter. Jag ville på så sätt försäkra mig om att informanten inte upplevde något obehag eller tvivel på vad han eller hon sagt. Också med respekt för att de faktiskt delgivit mig sina personliga uppfattningar.

Konfidentialitetskravet

Jag förklarade för informanterna att jag använder mig ut av avidentifiering av samtliga. Att jag inte under några omständigheter kommer att avslöja deras identitet. "Konfidentialitet syftar på att personliga data som intervjupersonen beskriver för undersökaren inte kommer att redovisas i den färdiga rapporten på ett sätt som kan röja uppgiftslämnarens identitet" (Forskningsmetoder i socialt arbete 2005, s 119). Kvale skriver om de skaderisker som deltagandet i en undersökningen kan medföra för intervjupersonen. Genom avidentifiering av informanterna anser jag att skaderisken för mina intervjupersoner genom sitt deltagande i min undersökning är obefintlig. För att avidentifiera samtliga har jag valt att använda mig av olika versaler.

Nyttjandekravet

Jag informerade samtliga deltagare om att intervjumaterialet endast skulle komma att användas till forskningsändamål i form av min C-uppsats. Att de uppgifter de lämnat inte skulle nyttjas på annat sätt och att bandat material och intervjuutskrift inte sparas eller föras vidare och makuleras efter godkännande av min C-uppsats.

Min förhoppning är att jag genom att beakta de etiska kraven som beskrivits ovan, har bidragit till att informanterna känt sig trygga och kunnat uttala sig i frågan.

Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Larsson (2005) skriver att begreppen validitet, trovärdighet och reliabilitet, tillförlitlighet, i stor utsträckning sammanfaller inom kvalitativ forskning. Validitet betyder att forskaren endast undersöker det som denne har för avsikt att undersöka och inget annat utöver studiens syfte. Vidare ska resultatet vara relevant utifrån de frågeställningar som finns (Kvale 1997). Validiteten i min uppsats kan definieras som att jag har kunnat svara på de frågor jag har ställt. Genom att välja att intervjua familjerättssekreterare som har goda kunskaper och erfarenhet i ämnet jag studerar har jag försökt uppfylla kravet på validitet. Hade jag exempelvis valt att studera växelvis boende utifrån förskolelärares perspektiv anser jag att studien hade haft låg validitet, på så vis att den yrkesgruppen inte har specialist kompetens inom mitt ämne, även om de har goda kunskaper om barn. Däremot hade de kanske haft helt andra perspektiv på växelvis boende som kunde varit relevanta utifrån en annan frågeställning. Reliabilitet kan definieras som att någon annan ska kunna utföra samma undersökning på exakt samma sätt som den ursprungligen har utförts och leda fram till samma resultat. Familjerättssekreterare har lagar och förordningar att förhålla sig till i sitt arbete och deras svar på mina frågor grundar sig till stor del på detta. Deras förhållningsätt till växelvis boende för små barn skiljer sig inte nämnvärt. Därför förmodar jag att samma undersökning utförd av någon annan skulle kunna visa på likvärdiga resultat som de jag har kommit fram till. Men i reliabilitets aspekten spelar den mänskliga faktorn in och påverkar resultatet. I mitt fall kan jag som undersökare omedvetet tolka in andra saker i det som informanterna säger. Informanternas svar kan också påverkas av vem som är intervjuare, sk intervju effekt. Reliabiliteten av min studie bör därför bekräftas av fortsatt forskning inom området.

Generaliserbarhet enligt Kvale (1997) innebär att kunna dra slutsatser från sitt forskningsunderlag och applicera det på en vidare verklighet. Det skulle innebära att resultatet i min studie skulle kunna anses ligga till grund för en fortsatt vägledning för små barn och växelvis boende. Ett antagande är att små barn faktiskt behöver en trygg anknytning och stabilitet i tidig ålder, oavsett län och föräldrars situation, och att denna stabilitet runt det lilla barnet kan förmodas bli bristfällig i ett växelvis boende. Vidare att familjerättssekreterare har gemensamma juridiska riktlinjer att förhålla sig till när de i samarbetsamtal ska ge sina rekommendationer i boendefrågan för små barn. Ur denna aspekt finns det därför en anledning att tro att resultatet är generaliserbart. Men informanternas svar utgår också från personliga uppfattningar och olika psykologiska antagande om små barn och dess utveckling. Personliga resonemang och antagande ser jag som svårt att kunna applicera på en vidare verklighet. Berman (2010) skriver att kvalitativ forskning strävar i allmänhet efter kontextuell förståelse snarare än generaliserbara resultat. Varje barn och föräldrapar är unikt och hur ett växelvis boende påverkar ett litet barn kan se olika ut. Det får bli den kontext som barnet befinner sig i som får blir avgörande för om boendeformen är en övervägande positiv eller negativ lösning. Utifrån det anser jag att man bör vara försiktig med att generalisera resultatet i min studie.

Studiens begränsningar

En tänkbar begränsning med undersökning är att den endast inkluderat mig som tolkare. En annan person hade kanske uppfattat och tolkat intervjuerna annorlunda. Vidare är jag medveten om att min studie omfattar en liten urvalsgrupp och kunde ha fått en större generaliserbarhet om jag valt fler informanter och på andra orter. Även valet att endast använda en teori, anknytningsteori, kan ha medfört begränsningar för den här studien. Genom att använda fler utvecklingspsykologiska teorier hade växelvis boende kunnat studeras utifrån andra antaganden om små barn och dess utveckling och behov.

KAPITEL 3. BEGREPP OCH DEFINITIONER

Nedan följer en mer ingående beskrivning över de centrala begrepp som är återkommande i uppsatsen och deras specifika betydelse i den här studien.

Barnets bästa

Barnets bästa är ett mycket centralt och viktigt begrepp i uppsatsen. Det är barnets bästa som ska tas i anspråk och vara avgörande för om barnet ska bo växelvis. Familjerättssekreterare har till uppgift att sätta barnets bästa i främsta rummet. När föräldrar kommer överens om att sitt barn ska bo växelvis, ska det ske utifrån barnets bästa. Barnets bästa är ett begrepp som är svårt att definiera. Barnombudsmannen (2005) menar att barns bästa är ett dynamiskt begrepp och förstås bäst utifrån varje enskilt barn. Både Föräldrabalken och Barnkonventionen klargör att barns bästa alltid ska komma i första hand vid alla frågor som rör barnet. "Bedömningen av vad som är barns bästa i det enskilda fallet ska bygga på kunskap och beprövad erfarenhet i kombination med en bedömning av det enskilda barnets livssituation" (BO 2005, s.7). Vidare menar BO (2005), för att kunna göra en helhetsbedömning av det enskilda barnets bästa är det viktigt att lägga stor vikt vid barnets egen uppfattning och vilja. Goda kunskaper om små barns utveckling och särskilda behov, understryker BO, är av största vikt hos de som arbetar med vårdnadsfrågor för de allra minsta, för att de ska kunna förstå och se vad som är det lilla barnets bästa.

Växelvis boende

Med växelvis boende avses, enligt Socialstyrelsens definition, att barnet vistas ungefär lika mycket, och har ett varaktigt boende hos båda föräldrarna. När barnet bor hos den ene föräldern endast en tredjedel av tiden är det enligt Högsta domstolen, som i en dom från 1998, behandlade frågan om gränsen mellan umgänge och växelvis boende, inte att betrakta som barnet bor växelvis utan fråga om umgänge (SoS 2004). Socialstyrelsen (2004) menar att det finns föräldrar som misstolkar avsikten med gemensam vårdnad och växelvis boende. De förväxlar begreppen och tolkar det som att barnet ska bo hos repektive förälder lika mycket, halva tiden hos vardera därför att de råder gemensam vårdnad om barnet, vilket är en missuppfattning.

Samarbetssamtal

Samarbetssamtal sker mellan föräldrarna och en eller två familjerättssekreterare. Samtalen är frivilliga eller på uppdrag av tingsrätten, och då i en vårdnadsutredning. Målet med samtalen är att nå samförståndslösningar, och att på bästa möjliga sätt lösa konflikten kring vem som ska ha vårdnad om barnet, vart barnet ska bo och hur ett eventuellt umgänge ska se ut (Eilts, M. Erdfelt, M 2010).

Objektkonstans

Objektkonstans betyder enkelt beskrivet att det lilla barnet inser och kan förstå att föräldern/vårdaren finns även om barnet inte för ögonblicket kan finna denne. Barnet har utvecklat förmågan att hålla kvar en inre bild av föräldern och kan minnas och längta efter dem. Objektkonstans infinner sig omkring 24 månaders ålder.

Kontinuitet

Kontinuitet i ett barnperspektiv innebär att barnet lever i ett för dem obrutet sammanhang. Barnets tillvaro är förutsägbart vad gäller omsorg och omvårdnad från föräldern. Upprepningar, rutiner och varaktighet utmärker god kontinuitet och är en grund för att barnet ska känna sig tryggt.

Primärt anknytningsobjekt

Små barn kan knyta an till fler än en person. Men barnet urskiljer i allmänhet en person som huvudsaklig, primär för barnet, generellt den som barnet har mest känslomässig kontakt med. Tydligast kommer detta till uttryck när barnet upplever fara eller obehag. Barnet söker sig då till sitt primära anknytningsobjekt för att få skydd och tröst. I en trygg anknytning litar det lilla barnet på att anknytningsobjektet-föräldern finns tillgänglig när barnet behöver denne. Föräldern utgör en trygg bas för barnet och utifrån denna kan barnet hänge sig åt sin nyfikenhet och utforska världen. Ett litet barn kan reagera med stark oro om det separeras från sin huvudsakliga anknytningsperson. Ju yngre barnet är, desto större är kravet på att barnet har kontinuerlig tillgång till den primära anknytningspersonen (SoS 2004).

KAPITEL 4. TIDIGARE FORSKNING

I det följande redovisas tidigare studier relevanta för mitt undersökningsområde. Tidigare forskning om hur växelvis boende kan påverka barn i åldern 0-2 år har varit svårt att finna. Den empiriska kunskap som finns bygger på anknytningsteoretisk forskning om små barn och dess emotionella och kognitiva utveckling. Jag kommer att börja med att lyfta fram vad svenska myndigheter har sagt om växelvis boende för de allra minsta barnen. Deras skrifter är normerande bl. a. för familjerättssekreterare. Därefter redogör jag för svensk och internationell forskning inom området, främst från Australien där man ingående studerat begreppet växelvis boende och dess konsekvenser.

Förutsättningar för ett växelvis boende och riskfaktorer

Socialstyrelsen fick i slutet av 1990-talet i uppdrag av regeringen att genomföra studier och sammanställa kunskap över hur små barn påverkas av växelvis boende. Uppdraget resulterade i rapporten "Växelvis boende 2004 - Att bo hos både mamma och pappa fast de inte bor ihop" (Socialstyrelsen, 2004). Rapporten inleds med att göra gällande " barn har rätt till en god och nära kontakt med båda sina föräldrar. Efter en separation behöver båda föräldrarna ha möjlighet att på lika villkor vara delaktiga och ansvariga i barnets liv, så att de kan fortsätta ha ett gemensamt föräldraskap. Ett sätt att lösa detta är att barnet växelvis bor hos föräldrarna" (Ibid, s.7). Enligt Socialstyrelsens studie upplever många ungdomar som har erfarenhet av växelvis boende att de fått chans till en nära och bra kontakt med båda föräldrarna. Emellanåt har det känts stressande att inte ha en egen fast punkt. Ungdomarna i studien beskriver att de önskat att deras boende skulle ha förändrats periodvis, men de vågade inte ta upp detta eftersom de inte ville sära någon av föräldrarna. Ett växelvis boende kräver ömsesidig respekt, omfattande kontakt, flexibilitet och gott samarbete mellan föräldrarna enligt Socialstyrelsen. I rapporten lyfter man även fram risker som kan föreligga när föräldrar ska besluta om boendet för ett litet barn. Man menar att det finns föräldrar som tillämpar växelvis boende på ett sätt som går ut över barnets grundläggande behov av trygghet och kontinuitet: "Barnets rätt till båda sina föräldrar omtolkas till att båda föräldrarna ska ha lika stor rätt till sina barn. Den rättvisan ska sedan skipas i form av att barnet tillbringar lika mycket tid hos båda. Det är exempel på bristande förståelse för barnets perspektiv. Föräldrarna gör upp om barnets boende enbart utifrån sina egna behov, utan att fundera på vad som är bäst för barnet. Föräldrarnas konflikt om boendet kan göra det svårt för det lilla barnet att känna sig tryggt" (Socialstyrelsen 2004, s.34) Experter som Socialstyrelsen konsulterat i denna rapport menar att växelvis boende för små barn endast är att rekommendera i de fall då barnet redan har trygga relationer till båda föräldrarna och då föräldrarna är lyhörda för barnets behov och kan samarbeta. Sammanfattningsvis förordar Socialstyrelsen att barn under sitt första levnadsår bör ha en kontinuerlig kontakt utan längre avbrott med åtminstone en vårdnadshavare. En slutsats av detta är att en av föräldrarna bör vara huvudperson under det första året. Socialstyrelsens rekommendationer gällande små barn och växelvis boende utgår ifrån anknytningsteorin som jag närmare beskriver i teorikapitlet.

Barnombudsmannen (BO) skriver i en rapport från 2005 att växelvis boende kan vara en fungerande boendeform så länge alla parter, även barnet, är överens om det. När det gäller de yngsta barnen, de som är under tre år, anser Barnombudsmannen att växelvis boende bör användas med försiktighet. Här hänvisar man till barn- och utvecklingspsykologisk forskning som visar att barn under tre års ålder ännu har stort behov av kontinuitet, konstans och varaktighet. Därför är barn i denna ålder extra beroende av att ha en stabil boendesituation med återkommande och igenkännande rutiner och trygga föräldrarelationer. Vidare framhåller BO i sin rapport (2005), att det är nödvändigt att vårdnadshavarna har god förmåga att samarbeta om barnet för att skapa den trygghet och den flexibilitet som krävs för att barnet ska trivas med ett växelvis boende. BO betonar vikten av att växelvis boende ska tillgodose barnets behov och inte ha till syfte att skapa rättvisa mellan föräldrarna. Barnet får aldrig bli en bricka i ett spel mellan föräldrarna. Växelvis boende är inte heller till för att avlasta den ena eller andra föräldern. Utgångspunkten bör vara barnets rätt till båda sina föräldrar. Barnombudsmannens uppfattning är att ett stabilt och varaktigt umgänge med båda föräldrar är viktigt, särskilt för små barn. Längre avbrott i kontakten med föräldrarna innebär stora påfrestningar för barnet och kan skapa känslor av övergivenhet hos det lilla barnet. Upprepade separationer från föräldrarna kan också leda till att barnets känslomässiga bindning till dem försvagas. Vidare tar BO upp att små barn har en annan tidsuppfattning och en annan minnesförmåga än vuxna. Först i treårsålder har barnet förmåga att bevara minnesbilder av föräldern inom sig när denne inte finns i barnets närhet.

Barnombudsmannen gjorde år 2000 en undersökning av hur domstolar tar hänsyn till de yngsta barnens bästa i mål om umgänge. Resultaten från undersökningen visar att domare behöver större kunskap om små barns behov. Undersökningen visar också att redovisningen i domskälen ofta brister i prövningen av barnets bästa. Med utgångspunkt från detta anser BO att: ”domare och tjänstemän inom socialtjänsten som alla har mycket viktiga roller i mål och ärenden som handlar om vårdnad, boende och umgänge saknar tillräcklig kunskap om barn och barns behov. Ökad kunskap hos dessa yrkesgrupper är nödvändig för att de ska kunna fatta ett väl avvägt beslut om vårdnad, boende och umgänge för små barn. Barnombudsmannen anser därför att det är mycket viktigt att socialtjänstemän, domare och familjerättssekreterare får fortlöpande utbildning om barns utveckling och särskilda behov. För den senare yrkesgruppen vill BO understryka att god kunskap om barn är betydelsefull för att de på bästa sätt ska kunna hjälpa föräldrar med att utforma en tillräcklig överenskommelse som är till barnets bästa” (2005:06, s.7). Sammanfattningsvis framkommer det att både Socialstyrelsen och Barnombudsmannen rekommenderar inte växelvis boende för barn under tre år. De menar att en sådan boende form kan medföra risker för ett litet barn. Här tar de framförallt upp att växelvis boende kan bli en lösning på föräldrars rättvisekamp om barnet, istället för att man ser till det lilla barnets behov av en stabil boendesituation med återkommande och igenkännande rutiner och trygga föräldrarelationer. Men samtidigt framhåller båda vikten av att barnet får möjlighet till en god och nära kontakt med båda föräldrarna och därför är det viktigt att barnet får se sina föräldrar ofta. Den viktigaste förutsättningen för ett växelvis boende är en god samarbetsförmåga mellan föräldrarna understryker SoS och BO. Vidare gör BO gällande att det behövs specialist kompetens på området små barn och dess behov, hos de som arbetar med vårdnadsfrågor.

Små barns minnesförmåga

Små barn och dess minnesförmåga är ofta en central och viktig fråga när man diskuterar växelvis boende för de minsta barnen. Tidigare empirisk kunskap vill mena att små barn har en mycket bristande minnesförmåga, vilket i realiteten betyder att ett litet barn måste ha tillgång till båda föräldrarna ofta och kontinuerligt för att kunna bygga upp en trygg anknytning till dem båda. I ett växelvis boende innebär det att barnet ska byta hem flera gånger i veckan. I en artikel i DN (2007) motsätter sig Mikael Heimann, professor i psykologi vid Linköpings universitet, att små barns bristande minnesförmåga används som argument för omvårdnadsbeslut. Det var i samband med att Stockholms tingsrätt 2006 bestämt att en 13 månaders flicka skulle bo varannan natt hos mamma och varannan natt hos pappa som Heimann framförde sin kritik. Beslutet togs utifrån att experter menade att "små barn glömmet så fort". Heimann gör gällande i DN:s artikel (2007) att "ny forskning visar att detta är helt fel. Redan vid ett års ålder kan barn komma ihåg en enskild händelse i flera månader. Upprepas händelsen formas starka minnen av detta. Små barns minnesförmåga kan inte användas som argument för beslut där barn kastas från det ena hemmet till det andra dagligen eller flera gånger i veckan. Det är en myt att små barn glömmet fort! Och absolut inte barn som är 13 månader" (DN, Debatt 2007-07-27). Heimann betonar i artikeln (2007) att i beslut om små barns omvårdnad, måste hänsyn tas till barnets utvecklingshistoria, föräldrarnas sensitivitet, det vill säga förmåga att läsa och tolka barnets signaler, och barnets anknytning. Heimann framhåller vikten av att kliniska experter och jurister måste ta del av ny kunskap och inleda en dialog med forskare inom relevanta områden. I Psykologtidningen skriver Heimann (2007) att utvecklingspsykologisk forskning om små barns minnesförmåga har framskridit. Många av de antaganden som tidigare gjorts avseende minnesutvecklingen under första åren behöver därför omvärderas menar Heimann. Specifika händelseminnen formas redan under det första levnadsåret, fakta som enligt Heimann bekräftats av flera studier genomförda i USA, England, Nya Zeeland och Sverige. Heimann refererar bl. a. till de studier där man lät spädbarn observera ett objekt, en leksak de inte tidigare sett. Barnen fick inte själva undersöka leksaken utan endast titta på objektet som demonstrerades för dem av en vuxen. När barnen sedan för första gången själva fick möjlighet att handskas med leksaken så fanns inga andra ledtrådar än barnens egen minnesbild från tidigare demonstration. Vad man här ville visa på och kunde konstatera var att spädbarnen kände igen leksaken, vilket framkom på det sätt som barnen hanterade leksaken på.

Nedan presenteras en översikt över små barns utveckling av specifika händelseminnen baserat på flera olika vetenskapliga studier enligt Heimann.

- “ Vid sex månader kan ett barn minnas en specifik händelse i över ett dygn efter en demonstration på högst 90 sekunder. Vid nio månader minns barn en händelse i närmare en månad efter en demonstration på 20 sekunder. Från ett års ålder ökar minnesförmågan markant. Ett barn på 12-13 månader minns en specifik händelse i cirka två månader medan ett barn på 18 månader kan minnas en händelse efter 6 månader” (Heimann, 2007, s.14).

Heimanns redogörelse för ett barns minneskapacitet kan tolkas som att små barn ändå har en viss förmåga att minnas den andre föräldern bättre än vad som tidigare

framkommit. I praktiken skulle det innebära att ett litet barn inte behöver byta hem flera gånger i veckan.

Delat föräldraansvar och föräldrars konflikt

I Australien har man under senare år studerat föräldraansvar och gemensam vårdnad efter en separation. Resultaten går att finna i Family Law Amendment (Shared Parental Responsibility) Act 2006. I Australien liksom i Sverige har växelvis boende blivit en allt mer vanlig boendeform även för de allra minsta barnen. I engelskan finns inte begreppet växelvis boende direkt översatt utan här använder författarna ord som shared physical care, alternative housing och joint physical residence. Bruce Smyth och Lawrie Moloney presenterar i en artikel i Journal of Family Studies (2008) delar ur Act 2006. De menar att separerade fäders ökande engagemang i sina barn är en bidragande faktor till att allt fler barn idag bor växelvis. Författarna pekar på att de familjerättsliga reformer som Australien genomgått har möjliggjort för pappor att involvera sig mer i barnens liv. Vidare framhåller Smyth och Moloney att en allmänt förändrad attityd till föräldraansvar har skett både i Australien och i andra delar av världen. Pappors engagemang efterfrågas mer och det har blivit i allt högre grad accepterat för män att engagera sig emotionellt. Ytterligare en förklaring, enligt Smyth/Moloney, till att föräldrar väljer att låta sitt barn bo lika mycket hos respektive är det faktum att barn har en stark önskan om och behov av nära kontakt med båda föräldrar och det har fått en allt större betydelse i frågor kring barns boende och umgänge. I sin forskning gjorde författarna en allvarlig upptäckt, att växelvis boende för små barn är högre representerat och ökar kraftigt hos föräldrapar som befinner sig i stark konflikt. De menar att föräldrars kamp om barnet och tidigare olösta konflikter medför att föräldrarna väljer att låta sitt barn bo växelvis. Växelvis boende blir således en lösning på föräldrarnas konflikt menar Smyth/Moloney.

Viktiga förutsättningar för ett fungerande växelvis boende

Smyth (2008) studerade hur australiensiska skilsmässofamiljer väljer att ordna det med boende och umgänge för sina barn efter en separation. Smyth kom fram till några viktiga förhållanden vilka utmärker ett fungerande växelvis boende.

- “Geographical proximity
- The ability of parents to get along sufficiently well to develop a business-like working relationship
 - Child focus arrangements with children kept out of the middle and with children’s activities forming an integral part of the way in which the parenting schedule is developed
- A commitments by everyone to make shared care works
- Family-friendly work practice for both mothers and fathers
 - Financial comfort (particularly for women)
- Shared confidence that the father is competent father” (Smyth 2008, s. 38)

Smyth visar här på att föräldrars samförstånd och gemensamma ansvar och beslut om att barnet ska bo växelvis är en förutsättning för boendeformen. Vidare att barnets behov ska spela en central roll i hur föräldrarna utformar sina liv.

Barnets möjlighet till anknytning

Jennifer McIntosh och Richard Chisholm (2008), beskriver olika aspekter på växelvis boende och vad följderna kan bli för små barns psykologiska och emotionella utveckling. De grundar sina uttalanden på utvecklingspsykologiska teorier om tidig anknytning, och skriver att: "The psychological issues involved in the division of children's care between two parents, two homes and two families are complex. It can however, safely be said that the healthy emotional development of children depends upon their early experience of a continuous, emotionally available care-giving relationship, through which they are able to form an organised attachment and to develop their human capacities for thought and relationship" (McIntosh 2008, s. 43) Författarna vill här lyfta fram och beskriva att den första tiden i ett barns liv bör präglas av kontinuerlig och varaktig känslomässig kontakt till föräldern/vårdaren för att barnet ska få möjlighet att utveckla en god anknytning, vilket ligger till grund för barnets fortsatta emotionella utveckling.

Författarna skriver vidare att ett litet barn har förmåga att knyta an till fler än en vårdare, men att kvaliteten på anknytningen kan se olika ut. För det lilla barnet kan det betyda att de utvecklar en närmare och tryggare anknytning till den ene föräldern och mindre trygg anknytning till den andre. Vad man vill framhålla i artikeln är att barnet inte överför kvaliteten på anknytningen när barnet flyttas mellan föräldrarna. Följaktligen minskar barnets tid med den huvudsakliga och mer betydelsefulla vårdaren när barnet bor växelvis: "A child who has a secure attachment to one parent will not necessarily have an equally good attachment to the second parent. If increasing the child's time with the second parent means reducing the child's time with the first, the change can in some circumstances compromise the security of attachment with the first parent, with all of its attendant developmental ramifications" (Ibid, s. 48). McIntosh och Chisholm gör gällande att ett växelvis boende för små barn kan få till följd att barnets anknytning blir osammanhängande till båda föräldrar: "Typical patterns of care for infants involve frequent transitions to avoid lengthy absence from either parent, but in this way, care with either parent risks becoming a discontinuous experience, and brings about particular difficulties when the primary attachment relationship is disrupted" (Ibid, s.43).

Otrygg anknytning

Avslutningsvis vill jag lyfta fram en longitudinell studie utförd av Judith Solomon och Carol George (1999). Studien förlöpte under två års tid. De ville undersöka om de kunde finna några skillnader i hur barn, 12-18 månader, knyter an, beroende på hur föräldrarna ordnat det med umgänge, vårdnad och boende för sitt barn. Tre barngrupper studerades. En grupp var barn till separerade föräldrar där övernattnings ingick. Grupp två bestod också av skilsmässobarn men utan övernattnings hos den andre föräldern och tredje gruppen var barn till gifta föräldrar.

Vad Solomon och George kunde visa på var, att de barn som studerats uppvisade anknytningsproblem i den barngrupp där övernattnings ingick. Otrygg anknytning observerades i förhållande till barnets huvudsakliga anknytningsobjekt, i detta fall

modern. Författarna vill mena att barnets otrygga anknytning berodde på föräldrarnas starka konflikter och samarbetssvårigheter. Dessutom observerade Solomon och George att barnet befann sig i ett som de kallade nödläge i samband med överlämningar mellan föräldrarna. Barnets extra behov av tröst och att återskapa en trygghet före och efter separation var svårt för modern att tillgodose.

“Significantly more infants in the overnight-visitation group were classified as having a disorganized attachment than in the married group. For the overnight- visit group, disorganized attachment was associated with high parental conflict, low parental communication, and mother’s inability to provide comfort and reassurance when the infant was distressed before and after visits” (Leon 2003, s. 263).

KAPITEL 5. TEORI

“Människan är en social varelse, som under sin livstid har många olika relationer, men ingen är lika viktig som den allra första. Oftast är det mamman som barnet har denna första livsviktiga relation till. Det som föräldrar länge vetat om små barns behov av känslomässig närhet och förmåga till samspel är idag vetenskapligt belagt och kallas anknytningsteori” (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, skriftserie 2004:2 s. 17).

Anknytningsteorin grundades av John Bowlby (1907-1990). Bowlby var engelsk barnpsykiater och psykoanalytiker. I slutet på 1960-talet gav Bowlby ut den första delen i trilogin *Attachment and Loss*. I trilogin beskriver Bowlby anknytningens betydelse för människans utveckling, och hur separationer, vanvård och försummelse tidigt i livet kan få konsekvenser för den fortsatta utvecklingen. Anknytningsteori bygger på flera teoriområden: utvecklingspsykologi, objekt-relationsteori och evolutionsbiologi. Teorin handlar om den process som resulterar i att ett psykologiskt “band” uppstår mellan barnet och dess närmaste vårdare. Barns medfödda sökande av närhet och kontakt med någon vuxen är vad som kallas anknytningsbeteende. Ett människobarn föds mer ofullgånget än andra däggdjur och är därför skörare. Relationen mellan spädbarnet och dess närmaste vårdare är extra betydelsefull. Den tidiga anknytningen sker automatiskt och instinktivt. Spädbarn kan, normalt sett, inte låta bli att knyta an till sin vårdare oavsett dennes lämplighet. Att ett barn knutit an till sin vårdare säger därför inget om vårdarens lämplighet. Kvaliteten på anknytningen är beroende av hur lyhört och samstämt det känslomässiga samspelet är mellan spädbarnet och dess vårdare (Broberg 2008).

Anknytningsprocessen

Ett foster har förmåga att registrera och minnas ljudet av mammans röst. Under sina första levnadsveckor använder spädbarnet alla sinnen för att lära känna sin omgivning och de personer (syskon, föräldrar) som ständigt återkommer. Efter en tid låter sig spädbarnet tas om hand av olika personer. Det sociala leendet växer fram och barnet ler mot nästan alla som visar det intresse. Men de som barnet känner bäst, är de som lättast kan framkalla glädjeyttringar hos spädbarnet. Redan vid fyra månaders ålder börjar barnet bli mer selektivt. Det visar på olika sätt att de föredrar att vara med vissa människor framför andra. Barnet visar nu att föräldern, vårdaren är högst betydelsefull. Under första halvåret sker ett urval, som leder fram till att någon av de personer som omger barnet blir det primära *anknytningsobjektet*. Den känslomässiga kontakten är avgörande för vem som blir utvald av barnet, i allmänhet rör det sig om modern. Upplevelsen av att på så sätt vara “utvald” av det egna spädbarnet skapar hos föräldern en stark känsla av ansvar, det är mig barnet är beroende av för sin överlevnad. Dessa känslor är mycket viktiga, då de ska bära barn och förälder genom många stunder av påfrestningar i livet (Broberg 2008). Anknytningsbeteendet hos spädbarnet når sin höjdpunkt vid cirka 7-9 månaders ålder. Barnet protesterar kraftfullt om det skiljs från föräldern, visar osäkerhet och rädsla inför främmande människor och söker sig snabbt till föräldern i olika situationer. Det här beteendet hos barnet visar på att det nu har format en specifik känslomässig relation till föräldern, en *anknytning*. Barns förmåga att utveckla en trygg anknytning är beroende av att föräldern förmår reagera adekvat på barnets signaler och erbjuda tröst och beskydd i situationer när barnet är ängsligt eller oroat av något (Allmänna Barnhuset 2004:2).

Situationer där anknytningen kommer till uttryck

“It's easy enough to know when you are attached to someone because you know how you feel when you are apart from that person, and, being an adult, you can put your feelings into words and describe how it feels” (McLeod, SA 2007). I vuxen ålder kommer anknytning till bästa uttryck när saker och ting i livet känns svårt eller när vi är ifrån den person/ de personer som vi är mest anknytna till, som står oss närmast. Hos små barn utmärker sig anknytningen i situationer där barnet upplever otrygghet. Det innebär att barnet söker närhet i en rad specifika situationer:

Då barnet gjort sig illa

Då barnet är sömnigt

Då främmande personer finns i barnets närhet

Då avståndet till anknytningsobjektet blir för stort (Andersson, 2006).

Emellertid behövs inte bara närhet och gensvar från föräldrarna för att barn ska utvecklas. Barn har också ett naturligt och medfött behov av att utforska omgivningen, sina egna förmågor och andra människor. En trygg anknytning medför att det lilla barnet vågar experimentera och upptäcka världen. Ett barn som inte vågar utforska, som bara söker närhet kan i vissa fall betraktas som otryggt. Det är växlingen mellan kontaktsökande och utforskande som kännetecknar att ett barn utvecklat en trygg anknytning till föräldern/vårdaren (ibid 2006).

Bowlbys kollega Winnicot blev känd för sitt begrepp *good enough-mothering*, föräldrar behöver inte vara perfekta, det räcker om de är tillräckligt bra. Att vara tillräckligt bra förälder åt sitt spädbarn innebär att man kan svara för att barnets grundläggande behov av mat, sömn, värme och beskydd tillgodoses. Vidare att föräldern, vårdaren är lyhörd för barnets signaler och kan svara med förutsägbarhet. Det är i en sådan omvårdnadsmiljö som barnet ges förutsättningar till god anknytning.

Anknytningsmönster

Mary Ainsworth, psykolog och forskare(1913-1999), var verksam samtidigt med Bowlby. Ainsworth studerade olikheter i barns förhållningssätt till föräldrar och vilken betydelse samspelet mellan föräldrar och barn har för den tidiga anknytningen. Genom en speciellt utformad observationssituation av barn mellan 12 och 18 månaders ålder och deras föräldrar, så kallade *The strange situation*, kunde Ainsworth urskilja olika mönster i barns anknytningsbeteende gentemot föräldrarna. Ainsworths observationsmetod gick ut på att man höjde stress nivån hos barnet för att på så vis aktivera anknytningssystemet och därigenom kunde man studera det. Detta gick till så att barnet fick uppleva föräldrarnas närvaro, separation och återkomst under en bestämd tid, i ett observationsrum. Däremellan uppenbarade sig en främling för barnet för att höja stressnivån. Det som slutligen studerades var barnets reaktion på föräldrarnas återkomst. Ainsworth beskrev tre kvalitativt skilda mönster i anknytningsbeteendet hos små barn som utvecklas främst under de två första levnadsåren: *Trygg anknytning*, *otrygg-undvikande anknytning* och *otrygg-ambivalent anknytning*. Vilket anknytningsmönster ett barn utvecklar beror bland annat på om samspelet mellan barn och föräldrar under det första levnadsåret varit lyhört eller ej. Barn som utvecklar en *trygg anknytning* till föräldrarna, tillitsfull relation, upplever känslan av att vara älskad av föräldern, ser sig själva senare i livet som en människa värd att älskas av sin

omgivning. Trygg anknytning utvecklas som tidigare nämnts i huvudsak genom positiva erfarenheter av samspel mellan barn och förälder/vårdare. I Ainsworths observationer sökte de tryggt anknutna barnen snabbt kontakt med modern efter separationen. Dessa barn lät sig snabbt tröstas och återgick sedan till sin lek. Barn med *otrygg-undvikande anknytning* ha erfarenhet av att bli avvisad av föräldern/vårdaren, på så vis att barnets känslomässiga behov inte tillgodosetts. De lär sig tidigt att inte söka närhet. Barnen i Ainsworths experiment sökte sig inte till modern när hon återkom efter separationen. De uppvisade ett hämmande beteende på så vis att de barnen inte behövde tröstas eller hade oroats av moderns frånvaro. Ofta utvecklar de här barnen en inre arbetsmodell som innebär känslan av att inte vara värd att bli älskad av föräldern och därför oälskad av alla.

Otrygg/ambivalent anknytning kan utvecklas hos de barn som lever utan stabil anknytning till en förälder/vårdare. De barnen bär med sig erfarenheter av att ibland bli omhändertaget, ibland avvisat när de söker stöd och tröst. Det tidiga samspelet mellan förälder-barn präglas av oförutsägbarhet. Samspelet sker på den vuxnes villkor. Barnen i Ainsworths observationsgrupp agerade både med kontaktsökande och avvisande beteende mot modern vid återföreningen. De barnen hade svårt att komma till ro och låta sig tröstas. Otrygg anknytning kan medföra att ett barn utvecklar misstro och utanförskap i förhållande till andra människor och får ett bristande förtroende för sin egen förmåga.

De ovan beskrivna anknytningsmönstren betecknas, oavsett kvalitén på dem, som organiserade former av anknytning. Barn med organiserad anknytning har funnit ett sätt att förhålla sig till föräldern. Barnet känner vad det kan förvänta sig och utvecklar föreställningar om sig själv och om anknytningsobjektet som svarar mot barnets erfarenheter. Barn kan också utveckla en *desorganiserad anknytning* har forskare kommit fram till senare. Otrygg/desorganiserad anknytning kan utvecklas hos barn som växer upp med fysisk eller psykisk misshandel. Utmärkande för desorganiserad anknytning är att samspelet bygger på rädsla hos barnet. Barnet har erfarenheter av att föräldern/vårdaren ger ett oberäkneligt gensvar. Denna anknytning kan leda till svåra relationsstörningar i vuxen ålder (Andersson 2006).

Anknytningsforskning visar att barn, om de får möjlighet till nära kontakt, har förmågan att utveckla anknytningsrelationer till fler än en person. Men spädbarnet har en bristande minnesförmåga och därför är det viktigt att barnet har en kontinuerlig kontakt utan längre avbrott med den person som barnet ska utveckla en anknytning till. (Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2008). Spädbarnet har en "anknytningshierarki", vilket innebär att barnet kan utveckla en trygg anknytning till t.ex. både mamma och pappa, men om barnet i en stressad situation har möjlighet att välja vem barnet ska gå till, så väljer barnet en av dem, nämligen den som står överst i hierarkin, och det är oftast modern. (Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2004).

Trygg bas

Trygg bas är ett centralt begrepp inom anknytnings teorin. Broberg (2008) förklarar en trygg bas på följande sätt "En trygg bas beskriver två aspekter av föräldrarnas omsorgsförmåga: att vara en bas för barnets utforskande och att utgöra en hamn, dit barnet kan återvända i händelse av upplevt hot eller fara" (ibid 2008, s.24).

Upplevelsen av att ha en trygg bas ökar barnets möjlighet att leka, lära sig bli självständigt och utveckla sitt jag. Ju säkrare barnet är på att han eller hon har möjlighet att återvända till sin trygga bas, den primära anknytningspersonen, desto friare är barnet att utforska världen.

Inre arbetsmodeller

Efter ca sex månaders ålder utvecklar barnet en kognitiv förmåga. Det börjar skapa föreställningar om sig själv och sina relationer till andra människor. Dessa föreställningar kallade Bowlby för barnets inre arbetsmodeller. Arbetsmodellen är en form av inre karta som varje människa i tidigt skede bygger upp för att organisera information från omgivningen och sina egna möjligheter att agera. Den är barnets inre representation av den egna personen, det vill säga en självbild. Denna självbild skapas utifrån gensvar som barnet fått i olika situationer. Det tidiga bemötandet från föräldern/vårdaren är grundläggande för ett barns självupplevelse. Den inre arbetsmodellen skapas ur den nära och betydelsefulla relationen till det primära anknytningsobjektet, modern eller annan. Den är djupt känslomässigt förankrad och får avgörande betydelse för förmågan att i framtiden utveckla varaktiga och ömsesidiga relationer till andra människor (Andersson & Thorsen 2001). Det här visar på att spädbarn är extra känsliga för separationer från det primära anknytningsobjektet då dess inre arbetsmodell håller på att etableras. Upp till 3 år är barn sensibla för i vilken utsträckning föräldern är fysiskt närvarande eller inte. När barn väl har en stabil och förutsägbar modell av relationen till föräldrarna tål de längre separationer (Ibid 2001).

KAPITEL 6. RESULTAT

I det här avsnittet presenteras empirin som utgörs av familjerättssekreterarnas perspektiv på växelvis boende för små barn. Under studiens gång har jag kunnat urskilja några ofta återkommande begrepp och teman som finns med när man diskuterar växelvis boende för små barn. De är bl a följande: *God samarbetsförmåga mellan föräldrarna, trygg anknytning och god kontinuitet för barnet, upprepning-monotoni-förutsägbarhet/uppbrott- separation och vuxenperspektiv- barnperspektiv.* Jag kommer till viss del, längre fram i det här avsnittet, att redovisa svaren från informanterna utifrån ovan nämnda begrepp, som jag anser är av relevans i förhållande till mina frågeställningar. Nedan görs en kort beskrivning av varje informant där utbildning och yrkeserfarenhet framkommer. Familjerättssekreterarna benämns med A,B,C,D,E och F.

A är utbildad barnskötare och socionom och läst 40 poäng psykologi. A har arbetat på familjerätten sedan 2001 men varit verksam inom socialtjänsten sedan 1981.

B är utbildad socionom 2002. Arbetat med försörjningsstöd och sedan 2004 på familjerätten.

C är utbildad socionom med masters 1980. Därpå familjeterapiutbildning. C har arbetat med familjerätt sedan 1985.

D är socionom. Arbetat inom socialtjänsten i drygt tjugo år och inom familjerätten sedan slutet av 90- talet. D har gått fortbildningskurser i barnsamtal och föräldruppklaringskurser i familjerätt.

E är utbildad socionom och familjerådgivare. E har varit verksam inom socialt arbete sedan 1984. Arbetat som familjerättssekreterare sedan 1999.

F är utbildad socionom 1985. F har arbetat inom kriminalvården, med ungdomar och missbrukande kvinnor. Arbetat som familjerättssekreterare sedan 1992.

Familjerättssekreterares yrkesroll och förhållningssätt

Alla informanter är mycket övertygade om vad deras roll och uppgift är i samarbetsamtal med föräldrar som inte kan enas i frågor rörande sitt barn. Det är att föra barnets talan och se till barnets grundläggande behov. Familjerättssekreterarna anser att ett barns behov av nära kontakt med båda föräldrarna är en viktig och central fråga i samarbetsamtal. Det är deras uppgift att hjälpa föräldrarna att nå samförståndslösningar där barnets behov av dem båda tillgodoses. Informanterna betonar att de hela tiden ska förmedla ett barnperspektiv, och förhålla sig neutrala och opartiska gentemot föräldrarna. En informant upplever att fäder ibland kan ha ett sämre utgångsläge när de kommer på samarbetsamtal p g a att familjerättssekreteraryrket många gånger är kvinnodominerat. Informanten beskriver situationer där pappan sitter ensam med tre kvinnor under ett samarbetsamtal, två kvinnliga familjerättssekreterare och barnets moder. I en sådan situation menar informanten att det råder obalans, att det finns risk för att pappan har ett annorlunda utgångsläge.

“Är det då en kvinna som tagit kontakt, det är kvinnans bild som förs med, det är oftast en kvinna som tar emot det första samtalet och sen så sitter man som ensam kille mot sitt ex och två socialsekreterare och i den situationen så ska han då försvara sig. Det är någonting som vi försökt att jobba om, att den som tar emot samtalet inte är den som sedan träffar föräldrarna. Utan två andra sekreterare träffar föräldrarna och bildar sig en uppfattning om vad det är som föräldrarna vill ha hjälp med, vad är problemet.”(Informant B)

Intervjupersonerna skiljer sig i sin uppfattning om växelvis boende är en bra lösning eller ej för barn mellan 0-2 år. En av informanterna anser att gränsen går vid 1,5 års ålder och att växelvis boende då kan fungera för barnet, om det är vad föräldrarna verkligen vill och är ense om, men det måste bygga på ett mycket gott samarbete och att barnet har knutit an till dem båda.

“Alltså växelvis boende tror jag kan funka jätte bra även för barn ett och ett halvt och uppåt också. Men det bygger ju liksom på att det är kloka föräldrar som ser till sitt barns bästa, som pratar med varandra ofta. Om barnet har en bra anknytning till båda föräldrar och föräldrarna samarbetar, då tror jag att barnets behov kan bli tillgodosedda. Men det bygger på att det finns en god anknytning till båda.”
(Informant E)

En annan familjerättssekreterare menar att växelvis boende kan vara bra oavsett ålder, förutsättningen är bara en god föräldrarelation.

“Jag tror säkert att det förekommer växelvis boende hos de som kommer överens, men de kommer aldrig hit. Det är väl föräldrar tänker jag som kan samarbeta med varandra och som kan vara flexibla. Så ser de att vi löser det såhär och de löser det liksom just därför att de är duktiga på att samarbeta och de ser till barnet behov, det är då det kan funka. Nästan alltid, oavsett vilken lösning föräldrar väljer för sina barn efter separation så funkar det om de inte bråkar. Det bygger mycket på att det är mogna föräldrar som verkligen ser till sitt barn. Det tror jag är själva förutsättningen.” (Informant A)

Tre av informanterna klargör att de inte tror att växelvis boende är bra för små barn. De anser att föräldrar som bestämmer sig för en sådan boendeform för ett så litet barn har intagit ett vuxenperspektiv, och har svårt att se till barnets behov av en stabil och trygg tillvaro de första åren. Ett växelvis boende kan påbörjas när barnet är äldre, vid tre års ålder, då menar de, har barnet utvecklat de förmågor som krävs för att klara av de uppbrott och separationer som ett växelvis boende innebär. De familjerättssekreterare som är av denna uppfattningen, gör också gällande att det finns andra former och lösningar än växelvis boende, för att ge ett litet barn möjlighet till tät kontakt med båda föräldrar så att barnet kan utveckla en trygg anknytning till både mamma och pappa under de första levnadsåren.

”Alltså jag skulle ju förespråka i så fall att man... att barnet bor i sitt hem och så kan mamma och pappa flytta in och ut. Om man har ett riktigt barnperspektiv så gör man så. Men tyvärr är vuxna mammor och pappor inte på det sättet. Utan dom är mer egoistiska, förstås. Också är det barnet som får flytta på sig. Alltså, barnet får ta konsekvenserna av att mammor och pappor inte är sams.” (Informant C)

“Det är ju smärre katastrof till exempel att bli lämnad med ett litet barn med allt vad det innebär då. Så då kan det ju också vara lätt ibland att tycka att vi kan väl ta växelvis boende då, jag orkar inte med det här ensam. Det är en djupt mänsklig tanke och man kan förstå den. Men inte utifrån barnperspektivet.” (Informant B)

“Min första tanke är att jag avråder. Jag tycker inte att det är lämpligt att ett barn som bara är sex månader, alltså i allmänhet, nu generaliserar jag ju för det måste vi ju göra, för det här är ett rätt så laddat område, Så vi avråder! Ber föräldrarna vänta lite. Däremot ha ett rikligt umgänge. Och det får man ju hålla på och trixa och joksa med då, men man måste ju inte ha övernattningar och hela dygn utan man får börja i det lilla och sedan utöka allt eftersom barnet mognadsmässigt klarar att vara ifrån vem av dem som.” (Informant F)

Samarbetsamtal kan ofta handla om att informera de föräldrapar som diskuterar växelvis boende, om det lilla barnets bristande förmåga att klara av en sådan boendeform menar informanterna. Familjerättssekreteraren upplever att det går att nå föräldrarna om man berättar för dem vad deras barn för tillfället i sin utveckling mår bästa av och tillsammans, utifrån ett gemensamt synsätt, finna andra lösningar som båda föräldrar är nöjda med.

Jag tycker ofta att man kan nå föräldrarna genom att förklara att det inte handlar om att vara mamma eller pappa, utan att barnet klarar vissa saker vissa år, klarar inte vissa saker vid andra perioder i sitt liv. Men det är som att det första året, på något sätt som att barnet bara ska leva det året! Alltså man har ju all tid i världen att ha sina barn, men laddningen ligger i det första året ofta. Men det är jätte svårt, ju mindre barnet är när föräldrarna separerar ju svårare är det ju.” (Informant F)

Två av informanterna tar upp symbiosen mellan moder och barn, och moderns beskyddarinstinkt som viktiga aspekter när man diskuterar växelvis boende för de minsta. De menar att mamman under den första tiden i ett barns liv, är den som är rustad för att på bästa sätt tillgodose det lilla barnets specifika behov. Fadern ska finnas där och stödja symbiosen och inte stängas ute eller anses mindre viktig betonar de.

“Men sen är det så här att när det är nyfödda barn så är mamman väldigt viktig, och där är det också skillnad för att mammorna har ju också hormonellt ett beskydd över sitt barn och den är ju viktig och ha med sig. Men det innebär ju inte att pappan ska liksom hålla sig utanför dörren utan pappan ska ju in och vara med och stödja den symbiosen som finns mellan mamma och barn. Och då är det ju viktigt att inte mammorna stänger ute papporna i det och det är klart att här får man ju skilja på, och det är inte så lätt om man är arg på varandra.” (Informant D)

”Man har väldigt starka känslor för sina barn och beskyddarinstinkten är väldigt stark, den är jättestark. Den är särskilt stark första åren och det är viktigt att komma ihåg det att det släpper sen. Det är också viktigt att kanske förklara för papporna, om man inte har haft en bra relation, att så här fungerar också vi mammor första åren, att beskyddarinstinkten är så stark. Och den släpper faktiskt om man har sunda tankar och så och förstår sambandet.” (Informant E)

Trots familjerättssekreterarnas olika uppfattningar om när det är lämpligt att påbörja

ett växelvis boende för små barn, anser samtliga att man egentligen inte vet hur det påverkar ett barn. Barn är unika på sitt sätt, somliga starkare, andra svagare redan vid födseln och därför menar de, är det svårt att ge ett entydigt svar på om växelvis boende är bra eller inte.

“Varje barn är ju unikt och det får man inte heller glömma. Det finns ju barn som från födseln är lite skörare än andra barn. Det vet vi inget om, vissa barn klarar vissa saker väldigt bra, andra barn klarar det mindre bra. Det vet vi inte riktigt vad det beror på heller.” (Informant C)

Vidare klargör alla informanter, att växelvis boende får aldrig förekomma om en av föräldern är emot det. Men är det båda föräldrars innerliga önskan att barnet ska bo växelvis kan ändå fördelarna med en sådan boendeform vara övervägande oavsett ålder. En påtvingad lösning är aldrig att föredra menar familjerättssekreterarna.

“De lösningar som föräldrarna själva kan komma överens om är de bästa lösningarna generellt sett. Är föräldrarna överens så lever inte barnet i det spänningsfält som kan uppstå om den ene föräldern påtvingas av den andre föräldern en lösning de båda inte är överens om.” (Informant A)

”Vad som är viktigt är att föräldrarna är överens och trygga med sin lösning så för de över det till barnet och då blir det bra.” (Informant E)

Föräldrars samarbetsförmåga

Familjerättssekreterarna gör gällande att en god föräldrarelation är grundförutsättningen för ett växelvis boende. Informanterna menar att kravet på föräldrarna är stort. Att efter en separation upprätthålla en god relation och nära samarbete upplever familjerättssekreterarna som en svår uppgift för föräldrarna. De betonar att växelvis boende för små barn kräver en mycket tät och nära kontakt. En sådan nära relation förekommer i mycket sällsynta fall vill de mena. Föräldrars samarbetsförmåga riskerar att vara alltför bristfällig direkt efter en skilsmässa och därför kan ett växelvis boende för ett litet barn vara olämpligt den första tiden framhåller några informanter.

“När det är små barn är separationen ganska färsk och de svårigheter som då kommer in i bilden är att de kanske inte är riktigt färdiga med sin separation. Och har kanske inte hunnit bygga upp något fungerande föräldraskap som separerade föräldrar.”
(Informant D)

“Växelvis boende för små barn kräver ju att man har en tät kontakt liksom, men det där är ju ett enormt stort krav på de här människorna som håller på, eller har separerat. Oftast så klarar man inte ut av att ha en tät kontakt så det går lite gran emot, föräldrarnas behov och barnens behov. Barnet kräver en tät och varaktig kontakt och föräldrarna vill ju inte se varandra så det blir ju väldigt svårt, svårt att upprätthålla det här. Det är ingen enkel ekvation.” (Informant E)

Informanterna beskriver bland annat att god samarbetsförmåga bygger på en ömsesidig respekt mellan föräldrarna. I praktiken kan det innebära att båda

föräldrarna är generösa och flexibla på så vis att de vågar ta hjälp av varandra, och att föräldrarna är lyhörda och öppna för att ändra i det de har valt. En av familjerättssekreterarna menar att gott samarbete är "när barnen går så fria som möjligt mellan föräldrarna" och att båda tar ansvar för att informera varandra i viktiga frågor som rör barnet. En annan informant efterfrågar ett mätinstrument som skulle kunna visa hur god föräldrars samarbetsförmåga är.

"Vi har önskat oss att vi skulle haft något verktyg där man skulle kunna mäta samarbete. Det hade hjälpt verkligen, för att få en skattningsskala, samarbetsnivån ligger på 4 av tio t.ex.. Men det jag lägger in i samarbete är möjlighet till insyn hos barnet. Att föräldrar ger varandra nödvändig information om sitt barn. Dubbla informationsbrev ska inte behövas. Det spelar ingen roll vem som egentligen tar beslut om barnet för man känner till den andre förälderns vilja, intention, man känner varandra helt enkelt." (Informant B)

Trygg anknytning och god kontinuitet

Alla familjerättssekreterare är eniga om att en tidig god anknytning till båda föräldrar är mycket viktigt, och att den tidiga första anknytningen ligger sedan till grund för barnets och förälderns framtida relation. Men inte alla är av den uppfattningen att en god anknytning förutsätter att barnet ska vistas lika mycket hos vardera förälder.

"Att knyta an från början innebär inte att man måste ha barnet boende rättvist lika mycket. Det har inte med det att göra." (Informant D)

"Ja alltså de fördelar som är, är ju att barnet får knyta an ordentligt till båda föräldrarna. Att båda föräldrarna tar lika stort ansvar. Får man göra det från början så drar man inte heller ifrån sitt barn, utan man tar kampen om barnet, vägrar släppa kontakten." (Informant E)

"Fördelen så som jag ser det är ju att barnet får möjligheten till en trygg anknytning och uppväxt hos båda föräldrarna, förutsatt att samarbetet är bra. Det vill säga att det spelar ingen roll om det är mamma eller pappa som tar hand om mig, jag har det lika bra hos båda." (Informant C)

För att ett litet barn ska kunna utveckla en god anknytning och uppleva nära kontakt till båda föräldrarna förutsätter det kontinuerliga överlämningar och korta byten säger några av informanterna. De hänvisar här till att barn under två år inte har uppnått objektkonstans, vilket betyder att ett litet barn har svårt att minnas den frånvarande föräldern. Därför bör små barn vistas korta perioder hos vardera förälder och byta hem ofta för att minimera risken att barnet glömmer den ene eller den andre föräldern.

"Växelvis boende för mindre barn kräver tätare byten, inte en vecka! Ett så litet barn har svårt att hålla kvar bilden av den andre föräldern, också har de ju en annan tidsuppfattning. Den enda lösningen blir då att barnet får byta hem var och varannan dag." (Informant F)

"Ja det är ju detta när man talar om objektkonstans, alltså att försöka ha båda sina föräldrar inom sig. Att det är det man inte har i början. Det är svårt att bevara minnet och det är ju det som gör att tidsperspektivet blir så viktigt." (Informant D)

Det framkommer tydligt under intervjuerna att familjerättssekreterarna är noggranna med att likställa båda föräldrarna som barnets primära anknytningsobjekt. Barnets huvudsakliga anknytningsperson är den som barnet varit mest med. Oftast blir det modern, eftersom det är hon som är hemma den första tiden, men det kan lika gärna vara fadern om han haft möjlighet att ta hand om barnet. Har föräldrarna delat lika på omsorg och omvårdnad av barnet under den första tiden, anser de flesta av informanterna att barnet då har givits möjlighet att utvecklat en trygg anknytning till både mamma och pappa. Det menar informanterna, är ett argument för att även de minsta barnen ska få bo växelvis. Däremot, om föräldrarna separerat redan under graviditeten eller strax därefter, är det modern som blir barnets huvudsakliga anknytningsperson. Fadern får då successivt växa in och skapa en nära kontakt med sitt barn genom ett kontinuerligt umgänge.

“Om barnet har en bra anknytning till båda föräldrar och föräldrarna samarbetar, då tror jag att barnets behov kan bli tillgodosedda i ett växelvis boende. Men det bygger på att det finns en god anknytning till båda.” (Informant A)

”Det finns ju barn som har föräldrar som aldrig har levt ihop. Som inte känner varandra så mycket. Det blir ju barn även i korta relationer. Och där förstås... ändå är papporna väldigt intresserade av sitt barn. Men där är det svårare att ha växelvis boende, om dom inte haft någon relation. Dom känner inte varandra. Då får pappan liksom växa in i att ta hand om sitt barn och få hjälp i det.” (Informant B)

Majoriteten av informanterna berättar att de sällan möter föräldrar som gör anspråk på att ha ett växelvis boende för barn som är så små. Barn som är under två år bor nästan alltid hos mamman och har umgänge med pappa. En av informanterna uttrycker stark förståelse för de mödrar som inte önskar växelvis boende för barnet när de bara är några månader gammalt. Informanten menar att modern är barnets första och mest betydelsefulla omsorgsperson och därmed barnets huvudsakliga anknytningsperson.

“Om de är separerade och barnen är så små så har ju barnet bott mest hos en förälder, oftast mamman. Mamman som då är barnets främsta omsorgsperson tycker ju nästan aldrig att en sån lösning är bra för hon ser ju hur mycket beroende barnet är av henne som omsorgsperson. Hon kan ju aldrig tycka nästan att det är ok med ett växelvis boende. Så det har jag inte varit med om.” (Informant D)

“Alltså oftast så vill väl båda föräldrarna att barnet ska ha kontakt med båda föräldrarna, men utifrån själva boendet så upplever inte jag att man gör anspråk på växelvis boende när det är så små barn, utan då handlar det mer om umgänge. Det förstår nog de flesta föräldrar att det funkar liksom inte, det går inte att ha 50/50 på en sexmånaders bebis nästan. Så det blir inga såna tvister, att man är oeniga om det när det är så små barn.” (Informant F)

Upprepning-förutsägbarhet och uppbrott-separation

Familjerättssekreterarna talar alla kring vikten av en trygg tillvaro för ett litet barn, där barnet får uppleva sammanhang och ständigt återkommande omvårdnad och omsorgsrutiner. Förutsägbarhet, att samma person/personer alltid finns tillgängliga för

det lilla barnet är, menar informanterna, mycket viktigt för att ett barn ska känna sig tryggt. Några anser att det lilla barnets behov av upprepning och förutsägbarhet går att tillgodose i ett växelvis boende. Det förutsätter då att föräldrarna arbetar parallellt kring sitt barn och har ett kontinuerligt informationsutbyte sinsemellan. Informanterna återkommer även i detta sammanhang till föräldrars samarbetsförmåga. De menar att det går att skapa en förutsägbar och inrutad tillvaro för barnet om föräldrarna bor nära varandra, har god kontakt och är kontanta med varandra. Informanterna pratar om övergångsobjekt för barnet som en hjälp att skapa trygghet när barnet flyttas emellan föräldrarna.

“Viktigt är det här med att låta barnet ha samma rutiner. Att man flyttar över för barnet viktiga saker, en tröja eller filt, att det finns kort på föräldrarna hemma så att barnet påminns om den andre föräldern.” (Informant A)

”Att barnet har med sig sin kudde, sitt täcke eller någonting, så att det får lite övergångsobjekt, det är jätteviktigt just för små barn.” (Informant C)

Samtidigt uttrycker familjerättssekreterarna ambivalens kring förutsägbarhets aspekten i ett växelvis boende. Några menar att det är oundvikligt att barnets tillvaro blir splittrad och präglas av uppbrott och separationer i ett växelvis boende.

“Jag tror att barn kan bli väldigt splittrade, otrygga. De ständiga uppbrotten. Skräcken hos spädbarnet att den som tar hand om mig ska försvinna. Den som ger mig tryggheten försvinner. Oförutsägbart. Skriker jag tillräckligt mycket så kommer den primära anknytningspersonen och tar hand om mig. Och det luktar likadant, samma hjärtslag, men det kanske fungerar ändå.” (Informant E)

I det här sammanhanget tar informanterna också upp att växelvis boende medför att ett litet barn utsätts för miljöombyte konstant. De anser att det måste vara en stor påfrestning för ett litet barn att ständigt byta hem. Något som de understryker, att de själva skulle ha mycket svårt att stå ut med. Det faktum att det luktar annorlunda i de två miljöerna, menar informanterna kan bli en otrygghets faktor för små barn.

Barnperspektiv- vuxenperspektiv

Familjerättssekreterarna är tydliga med att understryka att det är barnet som har rättigheter, föräldrar har endast skyldigheter gentemot sitt barn. Föräldrars behov och önskningar får inte vara avgörande för vilka lösningar man väljer för sitt barn, utan barnets behov, och barnets rätt till föräldrarna är primärt. Här menar informanterna, förekommer det att föräldrar brister i sin förmåga att inta ett barnperspektiv. Rättvisetänkandet och äganderätten tar överhand och det blir mycket tydligt när föräldrar diskuterar just växelvis boende förklarar några informanter.

“Som förälder har man bara skyldigheter gentemot sitt barn. Det är så vi arbetar i utredningar och i samarbetsamtal och det är så lagtexten är uppbyggd, att barn har rätt till båda sina föräldrar.” (Informant C)

“Min uppgift är att hjälpa till så att föräldrarna lyfts i sin förmåga att faktiskt se till barnets behov och inte till deras egna behov. Det är oftast i alla fall en förälder som vaknar då.” (Informant F)

Alternativet till växelvis boende är att barnet bor hos en av föräldrarna och har umgänge med den andre föräldern. Ett dilemma som några av informanterna tar upp när de samtalar med föräldrarna kring växelvis boende, är att när de ska förmedla barnperspektivet, är de inte ute efter att diskvalificera någon av föräldrarna utan det är det lilla barnets behov och förmågor som diskuteras. De menar att avråder de föräldrarna från ett växelvis boende kan en av föräldern kännas sig kränkt och mindre värld i sammanhanget.

“Det här är så laddat så det finns inte. För att när du beskriver barnets behov så börjar föräldrarna tänka på sig själv som den mindre viktiga föräldern och tar illa vid sig, tycker liksom att man är mindre värld som förälder, det blir ju en kränkning, då måste man ju möta den. Det kan man bara göra med att försöka ge dem kunskap som man själv har, att det inte handlar om dom som föräldrar utan det handlar om barnets förmågor.” (Informant B)

Informanterna upplever att det många gånger pågår en rättvisekamp mellan föräldrarna om barnet, där vuxenperspektivet tar över hand. De menar att föräldrar ibland är alltför angelägna om att dela lika på rätten till sitt barn, och de ser då växelvis boende som en lösning på rättvisefrågan.

“man nöjer sig inte med mindre än exakt lika mycket.” (Informant D)

“Växelvis boende på ett litet barn vill jag nog säga blir en dragkamp på något sätt. Den börjar ju där. Alltså man tappar ju barnperspektivet ständigt i de här diskussionerna, som att växelvis boende på något sätt skulle innebära att då förts är man en riktig förälder.” (Informant E)

Familjerättssekreterarna beskriver att många föräldrar har underhållsbidraget som en utgångspunkt när de diskuterar boendet för sitt barn. Föräldrar som har växelvis boende för sitt barn slipper betala underhållsbidrag till den andre föräldern, och på så sätt sparar de pengar förklarar informanterna. Här framhåller några att villkoren för underhållsbidrag borde ändras, för att undvika att föräldrar väljer växelvis boende

utifrån ekonomiska aspekter.

“Det är tolv hundra i månaden per barn. Många mammor vill behålla växelvis boende av den anledningen och många pappor vill ha växelvis boende av den anledningen.” (Informant F)

Familjerättssekreterarna anser att barnperspektivet allt mer fått en underordnad betydelse i vårdnadsfrågor och istället handlar det om jämställdheten mellan man och kvinna. De upplever också en attitydförändring i samhället som de menar, kan vara en anledning till att fler barn får bo växelvis. Flera av informanterna framhåller att pappor idag vill ha mer del i sina barns liv, att det inte är ok att lämna över ansvaret till modern och träffa barnet var 14:e dag och vara nöjd med det. Detta gäller förvisso lite äldre barn, men själva inställningen menar informanterna, kan komma att påverka även de mindre barnen och hur föräldrar väljer att lösa boendefrågan.

“Om man från regeringshåll menar på att man ska dela på det här första året, hälften var, att den ene föräldern kan gå ut och arbeta efter sex månader, alltså det ger ju ändå en inriktning på vad lagstiftaren har för uppfattning. Och det är klart att det påverkar oss människor. Man driver det ofta som en jämställdhetsfråga och tappar barnperspektivet.” (Informant F)

“Växelvis boende har ju också blivit någon slags norm, att det ska vara så. Och jag hade... önskar väl ibland att man mera skulle utgå ifrån vad barnet behöver, än vad vi vuxna behöver.” (Informant C)

Kunskapsbrist

Under intervjuerna underströk informanterna upprepade gånger, att det råder brist på beprövad kunskap om växelvis boende, och dess konsekvenser för de allra minsta barnen. En informant vill mena att när man diskuterar växelvis boende för mycket små barn är man *“ute på okänd terräng”*. En annan beskriver växelvis boende för små barn, som *“ett psykologiskt experiment med små barn”*. De långsiktiga effekterna av växelvis boende finns det ingen som egentligen vet något om understryker de. Flertalet av informanterna efterfrågar specialistkompetens inom området, små barns utveckling och behov för alla som arbetar med vårdnadsfrågor. På så sätt säkerställer man att de minsta barnens behov tillgodoses och tryggas och vuxenperspektivet får en underordnad betydelse. En informant menar att anledningen till att det finns så lite forskning om växelvis boende för små barn kan vara att det finns för liten mängd att forska på än så länge.

“Förhoppningsvis är det väl fortfarande så att forskningen har för liten mängd, för liten population att forska på när det gäller de riktigt små barnen. Men det gör ju också naturligtvis att den kunskapen som ändå föräldrar borde få för att man ska på något sätt kunna förklara för dem varför det är så svårt att ha ett växelvis boende för riktigt små barn saknas.” (informant B)

En familjerättssekreterare förklarar att trots attityd och samhällsförändringar är små barns behov konstanta och oföränderliga, därför ser informanten det som en svår uppgift att anpassa små barns behov till samhällsutvecklingen, trots fler studier om växelvis boende.

“Det här är och förblir svårt eftersom barn är barn och blir inte annorlunda i framtiden utan så här är ju deras psykiska utveckling vilket århundrade du än befinner dig i. Så det kommer ju aldrig att förändras hur mycket man än forskar i ämnet.” (Informant E)

KAPITEL 7. ANALYS OCH DISKUSSION

I följande kapitel kopplas empirin - familjerättssekreterarnas uppfattningar om växelvis boende för de allra minsta barnen - med svenska myndigheters normer och riktlinjer för boendeformen. Vidare analyseras resultatet utifrån tidigare forskning och anknytningsteorin.

Argument för och emot växelvis boende

I inledningen av den här studien tar jag upp Torgny Gustavsson (DN 1999) och hans synpunkter på växelvis boende för barn under 3 år. Gustavsson är av den uppfattningen att ett växelvis boende för små barn innebär allt för många relations och miljöbyten, något som små barn har svårt att klara av då de inte uppnått objektkonstans före tre års ålder. Följderna menar Gustavsson, kan bli att barn blir mindre grundtrygga. En av informanterna är mycket konsekvent i frågan om växelvis boende och tar specifikt upp Gustavssons synpunkter och att det är vad man borde förhålla sig till, oavsett om föräldrarna har en god relation efter en separation. Denna familjerättssekreterare håller med Gustavsson om att barn under 3 år saknar förmågor för att klara av upprepade separationer och uppbrott. Lars Jalmert (DN 1999) som också nämns i inledningen av uppsatsen, menar däremot att små barn kan klara av ett växelvis boende. Han vill göra gällande att allt beror på hur föräldrarna gör, att de är överens, kan samarbeta och har en nära relation till barnet. Med det som utgångspunkt kan växelmodellen fungera även för de minsta barnen menar Jalmert. Övriga fem familjerättssekreterare uppfattar jag, är av samma uppfattning som Jalmert. De betonar hur viktigt det är att föräldrar inte bråkar och kan samarbeta kring sitt barn. Är det föräldrarnas gemensamma önskan att barnet ska bo växelvis kan det vara en möjlig lösning menar de, men förutsatt att barnet har god kontakt till både mamman och pappan. Socialstyrelsen (2004) gör gällande att efter en separation behöver båda föräldrarna ha möjlighet att på lika villkor vara delaktiga och ansvariga i barnets liv så att de kan fortsätta ha ett gemensamt föräldraskap. Med det som utgångspunkt anser några av familjerättssekreterarna att det finns argument för att låta små barn bo växelvis. Vidare framkommer i Socialstyrelsens kunskapsöversikt (2004), att växelvis boende rekommenderas endast i de fall då barnet redan har en nära och trygg kontakt till båda föräldrarna, samt att föräldrarna är lyhörda för barnets behov och kan samarbeta. I samma skrift förordar SoS att barn under sitt första levnadsår bör ha en kontinuerlig kontakt utan längre avbrott med åtminstone en vårdnadshavare. Samtliga familjerättssekreterare klargör att i de fall föräldrar önskar växelvis boende när barnet inte hunnit fylla ett år, är förutsättningen att barnet har en lika god kontakt till både mamman och pappan. Vilket menar de är sällsynt i ett så tidigt skede. Modern är extra betydelsefull under barnets första levnadsår och de har svårt att se att barnet skulle må bra av att ständigt separeras från henne. I samarbetsamtal utgår familjerättssekreterarna från Socialstyrelsens riktlinjer om små barn och växelvis boende. Det innebär att ingen av dem har givit sitt samtycke till att barn under ett år ska bo växelvis. Samtidigt är familjerättssekreterarna noggranna med att understryka vikten av nära kontakt till båda föräldrarna och att det är deras uppgift att se till att barnet får möjlighet till det.

Även Barnombudsmannen (2005) anser att växelvis boende bör användas med försiktighet när det gäller barn under tre år. BO hänvisar till små barns behov av kontinuitet, varaktighet och konstans. Därför, understryker BO, är en stabil

boendesituation med återkommande och igenkännande rutiner och trygga föräldrarelationer extra viktig för denna grupp. Familjerättssekreterarna är eniga om att det inte är lämpligt att barn under ett år ska bo växelvis. Efter ett år skiljer de sig åt i sin uppfattning och det är svårt att få ett konkret svar på när informanterna anser att växelvis boende kan påbörjas. Några utgår helt från föräldrarnas samarbetsförmåga och att kvalitén på den får bli avgörande för om barnet ska bo växelvis eller inte. Andra menar att barn under 2 år bör bo hos en förälder och ha rikligt umgänge med den andre föräldern. En nämner 1,5 år som en ålder då ett barn nog klarar av att bo växelvis, förutsatt att föräldrarna bor nära varandra och kan samarbeta mycket bra. Sammanfattningsvis kan sägas att familjerättssekreterarnas personliga uppfattningar i frågan är påfallande olika.

Tidsperspektiv

Samtliga familjerättssekreterare talar om att små barn har en bristande minnesförmåga. Därför rekommenderar de att barnet bör vara hos vardera förälder ofta, vilket innebär att barnet ska byta hem flera gånger i veckan. Två till tre dagars intervaller är ett vistelseschema som familjerätten förespråkar till de föräldrapar som önskar växelvis boende för barn under tre år. Risken som föreligger om det går längre tid mellan bytena är att kontakten till den ene eller den andre föräldern blir alltför bristfällig. Barnet ges inte möjlighet till att utveckla en god och nära kontakt med båda föräldrarna om det löper flera dagar mellan skiftena menar familjerättssekreterarna. Enligt Heimann (DN/Debatt 2007) kan inte små barns minnesförmåga användas som argument för att barn under tre år i ett växelvis boende, ska behöva byta hem flera gånger i veckan. Heimann (2007) hänvisar till forskning som bl a visar på att bebisar vid nio månaders ålder, minns ett föremål som demonstrerats för dem under 20 sekunder, närmare en månad senare. Från ett års ålder ökar barnets minnesförmåga markant. Den här kunskapen ger vid hand att ett barn inte glömmer så lätt som tidigare sagts. Rimligen bör små barn minnas sina föräldrar mycket bra, även om de inte vistas och övernattar hos respektive förälder flera gånger i veckan. Heimann liksom Barnombudsmannen framhåller vikten av att olika yrkesgrupper som arbetar med familjerättsliga frågor måste ta del av ny kunskap och inleda en dialog med forskare inom relevanta områden. Det har tidigare framkommit att BO (2005) anser att det råder kunskapsbrist hos de yrkesgrupper som arbetar med vårdnadsfrågor. Något som bekräftas av de flesta informanter. De efterfrågar specialist kompetens och fortbildning på området barn 0-3 år.

Föräldrars samarbetsförmåga och konflikt om barnet

Som tidigare framgått anser familjerättssekreterarna att föräldrars samarbetsförmåga har en avgörande betydelse för växelvis boende. Detta framhålls även av SoS och BO som en grundförutsättning för boendeformen. Men samarbetet måste vara exceptionellt gott och bygga på tillit, respekt och ödmjukhet mellan föräldrarna. Familjerättssekreterarna upplever det som en paradox, att nyseparerade föräldrar ska lyckas upprätthålla en mycket god och nära föräldrarelation, där omsorg om barnet sker kontinuerligt och parallellt.

Smyth (2008) kunde visa på några utmärkande förhållanden hos australiensiska

barnfamiljer där växelvis boende fungerade bra. Signifikant var att föräldrarna i studien hade utvecklat ett samarbete där de kunde liknas vid arbetspartners kring sitt barn efter separation. Familjerättssekreterarna menar å andra sidan att det kan ta lång tid för två människor som tidigare haft ett kärleksförhållande att lägga konflikter och besvikelser åt sidan, förhålla sig neutralt till varandra och bara kunna fokusera på barnets behov. Ett antagande är därför att det i realiteten kan bli svårt för nyseparerade föräldrar som har ett litet barn att på kort tid förhålla sig till varandra som arbetspartners och upprätta ett samarbete därefter. I vidare bemärkelse blir således det lilla barnets behov inte tillgodosedda i ett växelvis boende mellan nyseparerade föräldrar. Ytterligare signifikans för ett fungerande växelvis boende som framkom i Smyths studie, är föräldrars samförstånd i frågan om barnets boende. Att båda är överens och känner sig trygga i sitt beslut om att låta barnet bo växelvis är avgörande för boendeformen och därmed även för barnet. En risk som föreligger här är att när föräldrar beslutar sig om växelvis boende sker det inte alltid utifrån en samförståndslösning om att det är bäst för barnet. I familjerättssekreterarnas utsagor framgår, att det förekommer andra intressen och motiv hos föräldrarna än barnets bästa när man beslutar om växelvis boende. Informanterna tar upp underhållsbidraget som en förklaring till växelvis boende. Vidare anser de att föräldrars rättvisetänkande om barnet kan vara ännu en anledning till varför man beslutar sig om boendeformen. Föräldrar har en förmåga att göra om begreppet barnets rätt till sina föräldrar till att handla om föräldrarnas rätt till sitt barn framkom under mina intervjuer. Smyth och Moloney (2006) bekräftar i sin forskning familjerättssekreterarnas samlade uppfattning om att växelvis boende ibland kan bli en lösning på föräldrars konflikt om barnet. Författarna kunde i sin studie visa på att växelvis boende var högrepreparerat och ökade mest hos de föräldrapar som befann sig i stark konflikt. Smyth och Moloney drog slutsatsen att föräldrars kamp om barnet och tidigare olösta konflikter kan resultera i att man väljer växelvis boende. Därmed får barnperspektivet en underordnad betydelse i växelvis boende.

Kvaliteten på anknytningen

Som tidigare nämnts kan barnets anknytning till föräldrarna se olika ut under de första levnadsåren. McIntosh och Chisholm (2008), menar att ett litet barn kan utveckla en närmare och tryggare anknytning till den ene föräldern och mindre nära anknytning till den andre. Författarna ville visa på det faktum, att ett barn inte överför kvalitén på anknytningen när det flyttas mellan föräldrarna. Följaktligen minskar barnets tid med den för barnet mest betydelsefulla anknytningspersonen i ett växelvis boende menar McIntosh/Chisholm. Här vill jag återknyta till de familjerättssekreterare som talade om symbiosens betydelse mellan mor och barn, och att det inte är att förringa. Symbios innebär det nära samspel som i de flesta fall, utvecklas eller redan existerar från graviditetsstadiet mellan det nyfödda barnet och dess moder. Informanterna menar att modern rent hormonellt redan är förberedd för att ge det beskydd och den omsorg som ett litet barn behöver under den första sköra tiden, och att faderns roll i början är att stödja symbiosen. Med det som utgångspunkt kan man antaga att barnet till en början utvecklar en närmare anknytning till mamman, och därför inte bör separeras upprepade gånger från henne. Vad McIntosh/Chisholm ville visa på var att ett växelvis boende kan medföra allt för många avbrott och separationer från den person som för tillfället är viktigast för barnet. Ett resultat av det kan bli att barnets tidiga första anknytning blir osammanhängande till båda föräldrarna menar författarna. Det är svårt att urskilja om familjerättssekreterarna anser att växelvis

boende kan få till följd att små barn får problem med att utveckla en trygg anknytning. Jag vill mena att ingen vågar sig på att dra en sådan slutsats. Några framhåller moderns betydelse under den första tiden och att det inte är fördelaktigt att skilja barnet från mamman för mycket. Samma informanter ser det som en svår uppgift för en nybliven mor att lämna ifrån sig barnet konstant. Den uppfattningen anser jag bekräftas i Solom/George (1999) longitudinella studie av små barn. De kom i sin forskning fram till att barnen i studien som bodde växelvis, uppvisade anknytningsproblem. Svårigheterna för barnet att knyta an härledde författarna bl. a. till att barnet, men även modern var stressat i samband med överlämningarna. Modern, menar författarna, hade svårt att ge sitt barn den extra tröst och trygghet som barnet krävde före och efter separation p.g.a. att hon själv befann sig i obalans i de här situationerna.

Broberg (2008) redogör för att små barn rent instinktivt knyter an till den/de personer som vårdar det ,oavsett hur omvårdnaden ser ut eller personens lämplighet. Att ett barn knutit an till sin vårdare/förälder säger därför inget om kvalitén på relationen mellan barnet och föräldern. Kvalitén på anknytningen är, menar Broberg, beroende av hur lyhört och samstämt det känslomässiga samspelet är mellan barnet och dess vårdare/förälder. I resultatkapitlet går att utläsa att informanterna anser att växelvis boende kan fungera om barnet har en god anknytning till båda föräldrarna. Har föräldrarna delat lika på omsorg och omvårdnad av barnet under tiden före separation, anser familjerättssekreterarna att barnet i och med det, utvecklat en lika nära och trygg anknytning till både mamman och pappan. Men en god anknytning är ett tvetydigt begrepp vill jag mena. Med Brobergs resonemang som utgångspunkt skulle det vara intressant att veta vad familjerättssekreterare menar med god anknytning och hur görs en sådan bedömning. Broberg beskriver att ett barn knyter an, mer eller mindre till båda föräldrar om de finns runt barnet lika mycket. Men relationen och anknytningen kan se helt olika ut till respektive förälder, ett konstaterande som jag anser är viktigt att ta med i diskussioner om växelvis boende. En god anknytning till båda föräldrar som ett argument för växelvis boende anser jag behöver begrundas och definieras bättre.

Fördelar med växelvis boende

Familjerättssekreterarna är noggranna med att understryka att en tidig god anknytning till båda föräldrarna är mycket viktig, och att den tidiga första anknytningen ligger till grund för barnets och föräldrarnas framtida relation. Enligt anknytningsteorin gör barnet under det första halvåret ett sk urval av de personer som omger barnet. Barnet utser sitt primära anknytningsobjekt. Hos föräldern skapar det känslor av att vara utvald av sitt barn, och det i sin tur väcker en stark känsla av ansvar för barnets välmående och överlevnad. Broberg (2008) beskriver att dessa känslor är mycket viktiga, eftersom de ska bära barn och förälder genom många stunder av påfrestningar i livet. Familjerättssekreterarna menar att det är viktigt att båda föräldrar får vara med om den här första tiden då barnets anknytning till föräldern grundläggs. Här ser de fördelarna med ett växelvis boende, att en sådan boendeform ger barn och förälder lika möjlighet att utveckla en god och nära kontakt. Det är en kortsiktig mindre bra lösning men på längre sikt är det övervägande positivt menar informanterna. Familjerättssekreterarna beskriver att starka föräldraband grundläggs i mycket tidigt stadium och för barnet innebär det att föräldern alltid kommer att finnas vid barnets sida. De föräldrar som har en bristfällig kontakt till sitt barn, som kommer och går i

barnets liv, menar informanterna, har aldrig fått möjlighet att knyta an ordentligt. Därför är det oerhört viktigt att barn och föräldrar, på lika villkor, får möjlighet att vara tillsammans redan i ett tidigt stadium. Ett sätt att lösa det är att låta barnet bo växelvis menar några av informanterna.

Förutsättningar för en trygg anknytning

Anknytningsteorin tar också upp olika förutsättningar för att små barn ska kunna utveckla en trygg anknytning till föräldern. Förutom att en förälder ska svara för barnets grundläggande behov av mat, sömn, värme och beskydd, behöver även barnet få uppleva förutsägbarhet i tillvaron och att föräldern alltid finns där. Det är i en sådan omvårdnadsmiljö som ett litet barn ges förutsättningar till god anknytning, enligt ett anknytningsteoretiskt perspektiv. Några av informanterna är av den uppfattningen att barns tillvaro blir splittrad och oförutsägbart i ett växelvis boende. Andra menar att genom föräldrarnas goda samarbete, kan ett litet barns behov av god kontinuitet, vilket innebär att barnet får uppleva ett sammanhang som präglas av upprepningar, rutiner och ständigt återkommande föräldrarelationer tillgodoses. I teori kapitlet redovisar jag tre kvalitativt skilda mönster i anknytningsbeteende utvecklat av Mary Ainsworth. Enligt Ainsworth (McLeod 2007) grundläggs ett anknytningsbeteende redan under de två första levnadsåren. Som tidigare nämnts, är familjerättssekreterarna mycket försiktiga med att uttala sig om det växelvisa boendets eventuella konsekvenser för små barns anknytningsbeteende. De menar att det krävs mer forskning på området för att kunna svara på de verkliga effekterna av växelvis boende och hur boendeformen påverkar ett barns första anknytning. Jag har tidigare refererat till Solomon /George studie (1999), där man kom fram till, att delat boende kan medföra att små barn utvecklar ett otryggt anknytningsbeteende. Den otrygga anknytningen som barnen i studien uppvisade berodde på en rad olika faktorer men som alla gick att härleda till det växelvis boendet, menade forskarna.

Barnets inre arbetsmodeller

Bowlby (1994) myntade begreppet inre arbetsmodeller. Det är barnets första inre föreställningar om sig själv i relation till sin omvärld-andra människor. Detta beskrivs närmare i teorikapitlet. Enligt Andersson/Thorsen (2001) skapas barnets inre arbetsmodell ur den nära och betydelsefulla relationen till det primära anknytningsobjektet, modern eller annan. Då barnet håller på att etablera sin inre arbetsmodell är barnet extra känslig för separation från den person som barnet formar sin självbild utifrån. Det är ett av de anknytningsteoretiskt antaganden som ligger till grund för att svenska myndigheter och barnpsykologer inte rekommenderar växelvis boende före tre års ålder. Det framgår inte tydligt i resultatet hur familjerättssekreterarna förhåller sig till det faktum att ett barn kan vara extra känsligt för separation från sin huvudsakliga anknytningsperson, när det etablerar sin inre arbetsmodell. De talar däremot om barnets bristande förmågor att klara av ständiga separationer och uppbrott från endera förälder.

Samhällsförändringar

I min undersökning framkommer att jämställdhet mellan föräldrarna kan ses som en

bidragande faktor till att allt mindre barn får bo växelvis. Både Smyth/Moloney (2008) och Berman (2010) beskriver att det skett en attityd förändring vad gäller föräldraansvar. De skriver att faders engagemang i familjen ökat och underlättats av olika familjerättsliga reformer. Det är mer accepterat idag att som far visa känslor för sitt barn och göra anspråk på att få vara närvarande redan från början. Det har gått ur tiden att vara varannan helg pappa skriver Berman (2010). Denna utveckling har även sin baksida berättar en av informanterna. Attitydförändringarna har medfört att många mödrar inte vågar träda in och ta plats i t. ex. boende och vårdnadsfrågor om sitt barn. Informanten har erfarenhet av att spädbarns mammor av den anledningen känner sig tvingade att ge sitt samtycke till växelvis boende trots att hon inte anser den lösningen vara till för barnets bästa. En dold problematik som familjerättssekreteraren anser är viktigt att belysa. Informantens resonemang ovan, framkom efter avslutad intervju.

KAPITEL 8. SAMMANFATTNING OCH SLUTDISKUSSION

Syftet med den här studien var att ta reda på om det utifrån ett anknytningsteoretiskt perspektiv kan sägas vara övervägande gynnsamt eller ogynnsamt att barn i åldern 0-2 år bor växelvis. För att söka svar på den frågan valde jag att intervjua familjerättssekreterare och ta reda på hur de ser på växelvis boende i kontexten små barn. Jag ville också ta reda på vilka fördelar respektive nackdelar det kan finnas med växelvis boende, och vilka förutsättningarna är för en sådan boendeform.

Sammanfattning

Inledningsvis bör påpekas att ingen av de intervjuade familjerättssekreterarna har varit med om att ge sitt samtycke till de föräldrapar som kommer på samarbetsamtal, att påbörja ett växelvis boende innan barnet fyllt 2 år. Deras personliga uppfattningar i frågan skiljer sig åt. De flesta vill mena att en mycket god föräldrelation som utmärks av gott och nära samarbete kring barnet kan vara en anledning till att låta barnet bo växelvis. På så sätt får barnet en möjlighet att knyta an till båda föräldrar i ett tidigt skede menar de. En sådan boendeform kräver dock, understryker de, att föräldrarna lyckas arbeta parallellt kring barnet, för att kunna tillgodose barnets behov av återkommande rutiner, sammanhang och konstans. Familjerättssekreterarna rekommenderar att det växelvisa boendet innefattar överlämningar av barnet mellan föräldrarna med två till tre dagars intervaller, för att därigenom minska risken att barnet får en bristfällig anknytning till endera förälder. Familjerättssekreterarna understryker att när de resonerar kring växelvis boende som en möjlig lösning, syftar de på föräldrapar som inte kommer till familjerätten, utan de som lyckas upprätthålla en mycket god föräldrelation efter en separation. Om båda föräldrar är överens om att boendeformen är en bra lösning för barnet, om det är föräldrars innerliga önskan att låta sitt barn bo växelvis och de kan samarbeta, menar några av informanterna att växelvis boende är fördelaktigt, till skillnad från en lösning som föräldrarna inte är överens om. Alla familjerättssekreterare understryker att det viktigaste för ett barn är att mamma och pappa är sams och inte bråkar. Bråk och konflikter menar de, är mer skadligt för barn än att byta hem några gånger i veckan. De ser dock risken med att växelvis boende kan bli en lösning på föräldrars konflikt om barnet, det vill säga att föräldrars rättvisekamp om barnet resulterar i att barnet ska vistas exakt lika mycket hos vardera förälder. Generellt sett anser familjerättssekreterarna att ur ett litet barns synvinkel handlar växelvis boende aldrig om vad som är bäst för barnet, åtminstone inte i det korta perspektivet. I stället handlar det om att välja det minst dåliga alternativet och att väga kortsiktiga nackdelar mot möjliga långsiktiga vinster. Vinsten som de ser det, är att barnet ges möjlighet till att utveckla en trygg anknytning till båda föräldrarna redan från början, vilket har stor betydelse för framtida barn och föräldrelation. Några av familjerättssekreterarna anser inte att spädbarn ska bo växelvis. Här menar de att barnet behöver extra närhet till modern av en rad olika anledningar, bl. a. bör man inte bryta symbiosen mellan modern och barnet. De klargör att faderns roll under den första tiden är att stödja moder och barn. Föräldrarna får lösa situationen genom att barnet och pappan har ett tätt och kontinuerligt umgänge dagtid menar de. I samarbetsamtal avråder de föräldrar från att ha växelvis boende för så små barn även om föräldrarna är överens om det. Deras uppgift är att få de föräldraren att inse att barnet på dess utvecklade förmågor inte klarar av en sådan boendeform när det är så litet.

Familjerättssekreterarna är nogga med att betona vikten av att det lilla barnet har en

god anknytning till båda föräldrarna som en förutsättning för ett växelvis boende. Barnet, anser de, har givits möjlighet till god anknytning till båda föräldrar om de funnits kring barnet lika mycket innan separationen. Familjerättssekreterarnas åsikter går isär när det handlar om vem som är barnets primära anknytningsobjekt. Några som de uttrycker det, vågar sticka ut hakan, och framhåller moderns överordnade betydelse under ett barns första levnadsår. Andra är noggranna med att likställa båda föräldrar som barnets möjliga huvudsakliga anknytningsperson. De vill understryka att en pappa kan ha minst lika nära relation till spädbarnet som mamman har. Därför menar de är det inte självklart att barnet ska bo hos modern och inte hos fadern. Med det som utgångspunkt, menar familjerättssekreterarna, är det lättare att acceptera ett växelvis boende även för de allra minsta.

Oavsett vem som är barnets huvudsakliga anknytningsperson uppfattar jag att informanterna generellt sett inte anser att växelvis boende bör förekomma under spädbarnstiden. Efter ca ett års ålder, skiljer de sig åt i sina uppfattningar, en del anser att föräldrarnas samarbetsförmåga och barnets anknytning till vardera förälder är av avgörande betydelse för om barnet ska bo växelvis eller inte. Andra menar att föräldrar bör vänta med denna boendeform, att barnet genom rikligt umgänge med den andre föräldern ges möjlighet att utveckla en nära anknytning även till denne.

Fördelen med växelvis boende för små barn kan ses som att barnet får möjlighet till att knyta an ordentligt till båda föräldrarna i ett tidigt skede. Något som anses vara mycket viktigt för den framtida kontakten mellan barn och förälder. Boendeformen förhindrar att någon förälder utestängs från sitt barn, utan bidrar istället till att båda föräldrar får känna ett lika stort ansvar och vara lika delaktiga i sitt barns liv redan från början. På så vis främjar boendeformen barnets rätt till båda sina föräldrar.

Nackdelen med växelvis boende är att barnets tillvaro kan bli osammanhängande och präglas av allt för många uppbrott och separationer från barnets huvudsakliga vårdare/förälder. Det i sin tur kan medföra att barnets första och viktigaste anknytning till föräldern blir otrygg. Ytterligare risker som föreligger är att boendeformen tillgrips som en konfliktlösare mellan föräldrar, där båda kräver att få ha sitt barn lika mycket. Boendeformen saknar då ett barnperspektiv, och istället har barnets rätt till båda föräldrarna omtolkats till föräldrarnas rätt till sitt barn.

Grundläggande förutsättning för boendeformen är föräldrarnas samarbetsförmåga, att de har en mycket god föräldrarelation där barnets behov står i centrum, och omvårdnaden och omsorgen om barnet sker parallellt. Växelmodellen kräver att föräldrarna bor förhållandevis nära varandra och att barnets vistelseschema hos vardera förälder inte överstiger tre dagar. Växelvis boende förutsätter att det lilla barnet har en god anknytning till båda föräldrar.

Slutdiskussion

Växelvis boende för de allra minsta barnen är som en av informanterna uttrycker det "ett psykologiskt experiment". Ingen känner till de verkliga effekterna av en sådan boendeform för små barn. Vi kan bara göra antaganden och hoppas att det är en lösning som är till för barnets bästa och inte handlar om föräldrars rättvisekamp om sitt barn. Att växelvis boende kan innebära att barnet får möjlighet att knyta an till båda sina föräldrar, och det i ett tidigt skede, är mycket positivt och viktigt. Det har framkommit i min studie att växelvis boende för barn 0-2 år kan vara en lösning efter föräldrars separation, förutsatt att barnet knutit an till båda. Här vill jag hänvisa till anknytningsteorin och Broberg (2008) som betonar att det är kvalitén på anknytningen som är av största vikt, inte att det lilla barnet faktiskt har knutit an, för det gör alla barn till de som är dess närmaste vårdare. Jag anser därför att förutsättningen för ett växelvis boende snarare borde vara att det lilla barnet har en *lika god* och nära anknytning till båda föräldrarna. Ett växelvis boende för de minsta ska enligt familjerättssekreterarna innefatta begreppet god kontinuitet, vilket i realiteten innebär att barnet ska flyttas mellan hemmen flera gånger i veckan för att det inte ska "glömma" den ene eller den andre föräldern. Samtidigt har det framkommit i den här studien att familjerättssekreterare, läkare och andra sakkunniga anser att de ständiga uppbroten kan vara skadligt för ett litet barnet. Enligt Heimann (2007) glömmes inte små barn så fort som tidigare forskning gjort gällande, utan små barns minnesförmåga är bättre än vi trott. Därför vill jag mena att ett litet barn kanske inte behöver byta hem var och varannan dag i ett växelvis boende, utan att begreppen varaktighet och god stabilitet borde betonas mer. Som tidigare nämnts beskriver anknytningsteorin hur ett litet barn knyter an till fler än en person men att barnet väljer ut en person som sin huvudsakliga vårdare- anknytningsobjekt. Växelvis boende främjar barnets rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar, samtidigt innebär det att man utsätter barnet för återkommande separationer från sin huvudsakliga anknytningsperson. Boendeformen medför också att ett litet barn ständigt får uppleva miljöombyten, en situation vi vuxna sällan skulle klara ut av. Utifrån den aspekten saknar växelmodellen ett barnperspektiv.

I min undersökning har det framkommit att växelvis boende för de minsta barnen är övervägande ogynnsamt och boendeformen saknar ett barnperspektiv. Barn 0-2 år är för små och saknar de förmågor som krävs för att klara av återkommande separationer och uppbrott från den huvudsakliga vårdaren. Ett litet barn kan utveckla en god anknytning till båda föräldrarna även om det inte bor växelvis, men det förutsätter ett rikligt umgänge med den föräldern som barnet inte bor hos. Fördelarna med växelvis boende för den här åldersgruppen är svåra att visa på. Ett riktigt bra och hållbart argument för en sådan boendeform för de minsta barnen har jag inte lyckats finna, varken hos familjerättssekreterarna, i tidigare forskning eller i anknytningsteorin. De negativa aspekterna är dominerande.

En försiktig slutsats är, att ett litet barn mår bäst av en stabil boendesituation med återkommande rutiner, och ett sammanhang där barnets primära vårdare alltid finns närvarande att svara med förutsägbarhet på det lilla barnets speciella behov av omvårdnad och omsorg. Den grundläggande anknytningen till den andre icke boföräldern kan främjas via rikligt umgänge under barnets första levnadsår. Jag anser att det behövs alternativ till växelvis boende, för att trygga små barns grundläggande

behov och undvika att de slits mellan föräldrarna efter en separation. Ett förslag är att man inom familjerätten utbildar en grupp som arbetar specifikt med att hjälpa nyseparerade spädbarnsföräldrar.

Jag hoppas att jag med den här uppsatsen har kunnat visa på boendeformens eventuella fördelar och nackdelar. För mig har studien resulterat i fler frågor. Vem är växelvis boende egentligen till för, barnet eller föräldrarna? Upplever sig barnet innerligt älskad eller djupt splittrad? Mina frågor uppmärksammar att det finns ett stort behov av vidare forskning på området. Det framgår i resultatet att vuxenperspektivet ibland är överordnat barnperspektivet i ett växelvis boende. Med anledning av det anser jag att det behövs fler studier som tar upp frågor om jämställdhet mellan småbarnsföräldrar, och mer ingående studerar begreppet barnets rätt till båda sina föräldrar kontra föräldrarnas rätt till sitt barn. Vidare tycker jag att det skulle vara mycket intressant att få ta del av föräldrar som valt växelvis boende för sitt lilla barn. De är ju på sätt och vis de verkliga experterna på området. En studie om hur växelvis boende fungerar i realiteten för de allra minsta barnen efterfrågas. Avslutningsvis vill jag framhålla, att med fortsatt forskning och bättre stöd till separerade spädbarnsföräldrar, kan vi förhoppningsvis, inom en snar framtid ge ett tydligt svar på frågan *var ska jag sova i natt?*

KÄLLFÖRTECKNING

- Andersson, Kristina & Leif. Thorsen, Eva. (2001) *Utredningsmetod avseende barn och ungdom - baserad på anknytningsteori och sociallagstiftning*. Örebro: Atremi.
- Andersson Leif. (2006) *Anknytning*. Lidköping: Psykologpraktik Andersson-Nordh AB, Kursmaterial. www.poms.nu/konf/leif-andersson.pdf
- Barnombudsmannen. (2005) *Barnets bästa*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Barnombudsmannen. (2000/01) *Ta hänsyn till barnets bästa i verkställighetsmål*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Berman, Rakel. (2010) *Varannan -vecka -liv*. Göteborgs Universitet: Sociala institutionen. Masteruppsats.
- Bowlby, John (1994) *En trygg bas*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Broberg, Anders. (2008) *Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Lund: Studentlitteratur.
- Eilts, Marielle. Erdfelt, My. (2010) *Barnets bästa - enligt vem*. Lunds Universitet: Socialhögskolan. Kandidat- uppsats
- Föräldrabalken 6 kap. Om vårdnad, boende och umgänge. www.krisesenter.org/docs/foraldrabalken.htm
- Gilje, Nils. Grimen, Harald. (1992) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Daidalos.
- Heimann, Mikael. (2007) *Små barn glömmet inte - ny forskning om barns tidiga minnesförmåga*. Psykologtidningen nr 1/07.
- Heimann, Mikael. (2007-07-27) "Domslut i vårdnadstvister på helt falska kunskaper" Stockholm: Dagens Nyheter/Debatt.
- Hellqvist, Solveig. (Motion 2008/09:So394) *Barns bästa vid växelvis boende*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Humanistisk-samhällsvetenskapliga rådet (1999) *Etikregler för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning*. Kvale, Steinar. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Körner, Svante. Wahlgren, Lars. (2002) *Praktisk statistik*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam. Lilja, John. Mannheimer, Katarina. (2005) *Forskningsmetoder i socialt arbete*.

Lund: Studentlitteratur.

Leon, Kim. (2003) *Risk and Protective Factors in Young Children's Adjustment to Parental Divorce: A Review of the Research*.

Family Relations, Vol 52, No. 3

McIntosh, Jennifer. Chisholm, Richard. (2008) *Cautionary notes on the shared care of children in conflicted parental separation*.

Journal of Family Studies. Vol 14, Issue 1, April 2008.

McLeod, S.A. (2007) *Mary Ainsworth-strange situation, attachment*.

Simply Psychology on-line UK.

<http://www.simplypsychology.pwp.blueyonder.co.uk/>

Perris, Carlo. (1996) *Ett band för livet - Bowlbys anknytningsteori och kognitiv psykoterapi*.

Stockholm: Natur och Kultur.

SBC (2009) *SCB:s tidsskrift om arbetsliv, demografi och välfärd*.

Stockholm: Statistiska centralbyrån.

SCB och BO. (2007) *Upp till 18- Fakta om barn och ungdom*.

Stockholm: Statistiska centralbyrån, Barnombudsmannen.

Silverman, David. (2005) *Doing qualitative research*.

London: SAGE Publications.

Smyth, Bruce. Moloney, Lawrie. (2008) *Changes in pattern of post-separation parenting over time: A brief review*.

Journal of Family Studies. Vol 14, Issue 1, April 2008.

Socialstyrelsen. (2004) *Växelvis boende - Att bo hos mamma och pappa fast de inte bor ihop*.

Stockholm: Socialstyrelsen.

Solomon, Judith. Carol, George. (1999) *Attachment Disorganization*.

New York: The Guilford Press.

SOU 2005:43 *Barns bästa, föräldrars ansvar - Betänkande av 2002 års vårdnadskommitte*.

Stockholm: Fritzes, Offentliga Publikationer.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2004) *Att knyta an, en livsviktig uppgift*.

Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (2001) *Någon måste sätta ner foten - när föräldrar inte kan enas om vårdnad, boende och umgänge*.

Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset. (1997) *Att dela ett barn - tvistiga vårdnadsmål*.
Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Svensson, Gert. (1999-09-13). Artikel Dagens Nyheter, uttalanden från Gustavsson, T. Jalmert, L. *Delat boende skadar skilsmässobarn. Regeringens konsult anser att de små bör bo hos sin mamma*.
Stockholm: Dagens Nyheter.

Trost, Jan. (2005) *Kvalitativa intervjuer*.
Lund: Studentlitteratur.

Thomassen, Magdalena. (2006) *Vetenskap, kunskap och praxis - introduktion i vetenskapsfilosofi*.
Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Informationsbrev

Till familjerätten i Göteborgs kommun.

Hej! Jag heter Linet Rosenlund och är socionomstudent vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet. Jag skriver nu min C-uppsats. Studien handlar om växelvis boende för de allra minsta och hur familjerättssekreterare förhåller sig till växelvis boende i samarbetsamtal mellan föräldrar som inte kan enas om boendet på egen hand. Anledningen till att jag skriver till Er är för att jag har en förfrågan om Ni vill delta i min undersökning genom att medverka i en intervju. Deltagandet är frivilligt och kan när som helst avbrytas. Intervjun beräknas ta en timme och kommer, om Ni ger tillåtelse, att bandas. Jag önskar om möjligt få komma i kontakt med en manlig och en kvinnlig familjerättssekreterare hos er. Intervjuerna kommer att ske enskilt.

En hel del forskning finns inom området växelvis boende för barn över 3 år och uppåt. Däremot finns lite skrivet om barn 0-2 år och deras välmående i ett växelvis boende. Frågeställningen är därför angelägen och er syn och kompetens inom området är av stor vikt för min studie.

Jag kommer gärna till Er för att genomföra intervjuerna. Om Ni inte har möjlighet att träffa mig personligen så kan vi istället genomföra intervjun per telefon. Jag önskar dock ett personligt möte eftersom jag tror att diskussionen blir mer levande då.

Med tanke på tidsramar för uppsatsskrivandet är det fördelaktigt om intervjuerna kunde äga rum någon gång under vecka 44 eller 45. Vänligen återkom till mig med tid som passar Er.

Intervjumaterialet kommer att hanteras konfidentiellt och enbart användas för denna uppsats och kommer makuleras efter examination. Er medverkan avidentifieras.

Självklart kommer ni att bli erbjudna att ta del av uppsatsen när den är färdig.

Vänliga hälsningar,

Linet Rosenlund

Kontaktuppgifter:

Student:

Handledare:

Intervjuguide

Berätta kort om utbildningsbakgrund och yrkeserfarenhet.

Kan ni berätta lite om er roll i samarbetsamtal. Vilken uppgift har ni.

Har ni upplevt samarbetsamtal där föräldrarna inte kan enas om boendet för ett litet barn, 0-2 år.

Vilka möjligheter och svårigheter kan det finnas med ett växelvis boende för barn 0-2 år.

Kan ni nämna några förutsättningar för att ett växelvis boende för små barn ska fungera så bra som möjligt, alltså tillgodose det lilla barnets bästa?

Hur ser ni på det lilla barnets grundläggande behov av att ha en trygg bas och en nära anknytning till föräldrarna i ett växelvis boende. Blir de behoven tillgodosedda.

Hur ser ni på betydelsen av *nära anknytning* till båda föräldrarna kontra *separation* från den huvudsakliga vårdaren om sådan finns.

Finns det något som borde tilläggas i barnkonventionen eller i föräldrabalken om barns bästa som skulle vara till fördel för de allra minsta i frågor som rör barns boende och även som en hjälp för er när ni ska fatta beslut om eller ge era rekommendationer till föräldrarna i boendefrågan?

Har du velat ändra på något som berör ert arbets sätt, (bestämmande rätt) i samarbetsamtal där barnets boende och umgänge ska avgöras?

När är växelvis boende absolut inte tillrådligt för små barn?
Små barn i allmänhet kan inte visa symptom på att de inte får sina behov tillgodosedda. Hur förhåller ni er till om den ene föräldern uppger omsorgsvikt hos den andre föräldern?

Kan ni definiera begreppet gott samarbete i kontext växelvis boende och nyseparerade föräldrar?

Finns det förutsättningarna för ett gott samarbete mellan de föräldrar som inte kan fatta beslut själva om boendefrågan för sitt lilla barn utan måste söka sig till familjerätten?

Hur förhåller ni er till att det kan förekomma ett ”maktspel ” en dragkamp mellan föräldrarna om barnet och att det kan vara anledningen till en önskan om växelvis boende?

Kan ni peka på några samhällsförändringar som kan ha bidragit till att föräldrar idag allt mer väljer växelvis boende för små barn?